

บทที่ 2

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาถึงการริบทรัพย์สิน ตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดฯ ในเบื้องต้นจะต้องทราบถึงความหมายของยาเสพติดและประเภทของยาเสพติด ความเป็นมาของการริบทรัพย์สินในประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และประเทศไทย รวมทั้งความมุ่งหมายในการลงโทษริบทรัพย์สิน และหลักการในการริบทรัพย์สินที่เป็นมาตรการลงโทษเสียก่อน ซึ่งจะได้นำเสนอในบทนี้ต่อไป

1. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับยาเสพติด

1.1 ความหมายของคำว่า “ยาเสพติด”

1) องค์การอนามัยโลก (WHO) ได้ให้คำนิยามของยาเสพติดไว้ว่า หมายถึง ยาหรือสารที่เสพเข้าสู่ร่างกายแล้วทำให้เกิดพิษเรื้อรังแก่ร่างกายของผู้เสพ และก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมทั้งร่างกายและจิตใจของผู้เสพ และยังก่อความเสื่อมโทรมไปถึงสังคมอีกด้วย นอกจากนี้ยาเสพติดให้โทษยังมีคุณสมบัติพิเศษอีก 3 ประการ คือ¹

(1) ทำให้เกิดความต้องการอย่างแรงกล้าทั้งร่างกายและจิตใจที่จะหายามาเสพให้ได้ต่อเนื่องกันเป็นระยะ ๆ และจะต้องเสาะแสวงหายามาเสพให้ได้ไม่ว่าจะด้วยวิธีใด ๆ

¹ ภา สารสิน, พลตำรวจตรี, “ปัญหาการควบคุมยาเสพติดในประเทศไทย การศึกษาเฉพาะกรณีถึงมาตรการ และยุทธศาสตร์เพื่อความมั่นคงของชาติ,” (ประกาศนียบัตรหลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 21, วิทยาลัยป้องกัน-ราชอาณาจักร, 2522), หน้า 1.

(2) ผู้เสพต้องยอมทนในสภาพอยู่ภายใต้บังคับ (Tolerance) ให้ต้องเสพ ถือเป็นโทษของยาเสพติดนั้นตลอดไปจะหยุดเสพไม่ได้

(3) ผู้เสพต้องเพิ่มปริมาณในการเสพยาเสพติดมากขึ้นเรื่อย ๆ จนเป็นอันตรายต่อร่างกายและจิตใจ

2) พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 4 ให้ความหมายของยาเสพติดให้โทษ หมายความว่า “สารเคมีหรือวัตถุใด ๆ ซึ่งเมื่อเสพเข้าร่างกาย ไม่ว่าจะโดยรับประทาน ดม สูบ นึก หรือด้วยประการใด ๆ แล้วทำให้เกิดผลต่อร่างกายและจิตใจ ในลักษณะสำคัญ เช่น ต้องเพิ่มขนาดการเสพเรื่อย ๆ มีอาการถอนยาเมื่อขาดยา มีความต้องการเสพทั้งร่างกาย และจิตใจอย่างรุนแรงตลอดเวลา และสุขภาพโดยทั่วไป จะทรุดโทรมลง กับให้รวมตลอดถึงพืชหรือส่วนของพืชที่เป็น หรือให้ผลิตเป็น ยาเสพติดให้โทษ หรืออาจใช้ผลิตเป็นยาเสพติดให้โทษ และสารเคมีที่ใช้ในการผลิต ยาเสพติดให้โทษดังกล่าวด้วย

3) สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ได้ให้คำนิยามของยาเสพติดว่า หมายถึง ยาหรือสารเคมีใดก็ตามซึ่งเมื่อบุคคลเสพ หรือรับเข้าสู่ร่างกาย โดยการสูด การสูบ การกิน การดม หรือวิธีอื่นติดต่อกันเป็นเวลานาน หรือช่วงระยะเวลาหนึ่ง จะก่อให้เกิดเป็นพิษเรื้อรัง ซึ่งจะทำให้เกิดการเสื่อมโทรมขึ้นแก่บุคคลผู้เสพและสังคมด้วย ทั้งจะต้องทำให้ผู้เสพแสดงออกซึ่งลักษณะต่าง ๆ กัน คือมีความต้องการเพิ่มปริมาณของยามากขึ้นทุกกระยะและมีภาวะเป็นการติดยาและอยากยาทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ²

ดังนั้น กล่าวโดยสรุปยาเสพติด หมายถึง ยาและสารเคมี รวมทั้งวัตถุใด ๆ ที่มนุษย์เสพเข้าร่างกาย ไม่ว่าจะโดยวิธีการใด ๆ ก็ตามแล้วทำให้เกิดการติด มีความต้องการที่จะเสพอยู่ตลอดเวลา อีกทั้งยังเพิ่มปริมาณที่จะใช้เสพขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อหมดฤทธิ์ยาหรือวัตถุที่เสพเข้าไปแล้วจะทำให้ร่างกายของคนที่ยาเสพติดมีความอยาก จนทำให้ร่างกายเกิดการทรุดโทรมทรมาณจนกว่าจะได้รับยาเสพติดดังกล่าวเข้าสู่ร่างกายใหม่ หรือได้รับการบำบัดรักษา ในการเสพเข้าสู่ร่างกายนี้ก็จะมิผลทำให้อวัยวะส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย

² ภา สารสิน, พลตำรวจตรี, เรื่องเดียวกัน, หน้า 11.

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ
๑๒ ส.ค. 2556
วันที่.....
เลขทะเบียน..... 209166
เลขเรียกหนังสือ.....

และจิตใจอ่อนแอ เสื่อมโทรมลงทุกขณะ นอกจากนี้ในแต่ละอาชีพก็ยังให้ความหมายของยาเสพติดไว้ต่างกัน เช่น ในด้านกฎหมายนั้น ยาเสพติด หมายถึงสารเคมีหรือวัตถุใด ๆ ซึ่งเมื่อเสพแล้วทำให้เกิดผลต่อร่างกายและจิตใจในประการสำคัญ เช่นต้องการเพิ่มขนาดที่ใช้เสพ มีความต้องการเสมอและตลอดเวลา สุขภาพร่างกายของผู้เสพเสื่อมโทรมลง และยังหมายความรวมถึงสารเคมีบางชนิดซึ่งสามารถใช้ผลิตยาเสพติดได้ด้วย³

สำหรับความหมายของยาเสพติดในทางสังคมนี้น่าจะหมายถึง สิ่งที ก่อให้เกิดความเดือดร้อนในทางสังคม สืบเนื่องมาจากผลกระทบของยาเสพติดที่ทำให้สภาพร่างกายและจิตใจของผู้เสพเกิดความอ่อนแอและเสื่อมโทรมลง จนบางราย นักสังคมสงเคราะห์ต้องเข้าไปช่วยเหลือแก้ไขบำบัดรักษาโดยอาศัยหลักการกระบวนการ และวิธีการของงานสังคมสงเคราะห์แล้ว ผลกระทบต่อสังคมยังมีติดตามมามากมาย เช่น กรณีที่ผู้เสพยาเสพติดในครอบครัวเป็นบิดา บทบาทการทำหน้าที่ของบิดาก็จะบกพร่องไป สมาชิกในครอบครัวขาดความอบอุ่น มีโอกาสหันไปสู่วิถีชีวิตที่ผิด ๆ ได้ง่าย ผู้เสพยาเสพติดในขณะที่จับขี้ยานพาหนะ จะเห็นว่าได้ก่ออุบัติเหตุจนทำให้มี คนตายเป็นจำนวนมากอยู่เนื่อง ๆ ผู้เสพที่อยากยาเสพติดและไม่มีเงิน ไปซื้อยามาเสพ ก็จะตัดสินใจประกอบอาชญากรรมขึ้นได้โดยง่าย เพื่อจะต้องการให้ได้เงินมาซื้อ ยาเสพติดเท่านั้น เป็นต้น เหล่านี้ล้วนแต่เป็นปัญหาให้กับสังคมแทบทั้งสิ้น

1.2 ประเภทของยาเสพติด

ยาเสพติดมีอยู่เป็นจำนวนมาก สามารถจัดแบ่งเป็นประเภทต่าง ๆ ได้หลาย ลักษณะขึ้นอยู่กับเกณฑ์ที่ใช้ในการแบ่ง เช่น

1) แบ่งตามแหล่งที่เกิด สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท⁴ ดังนี้

(1) ยาเสพติดที่ได้จากธรรมชาติ เช่น ฝิ่น มอร์ฟีน กัญชา โคเคนและ
กระท่อม

³ไชยยศ เหมะรัชตะ, “วิจัยวิภาค: ปัญหายาเสพติด: การศึกษาวิเคราะห์ในแง่กฎหมาย,” วารสารนิติศาสตร์ 9, 2 (ตุลาคม 2527): 127-128.

⁴กองนิติการและพิสูจน์หลักฐาน, ฝ่ายพิสูจน์หลักฐาน, ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับยาเสพติดและการพิสูจน์เบื้องต้น (กรุงเทพมหานคร: สำนักงาน ป.ป.ส., 2537), หน้า 1-2.

(2) ยาเสพติดที่ได้จากการสังเคราะห์ เช่น เฮโรอีน แอมเฟตามีนและ เมทแอมเฟตามีน

2) แบ่งตามการออกฤทธิ์

(1) สารที่ออกฤทธิ์กดระบบประสาท (Depressant) กดประสาทส่วนกลาง ทำให้ประสาทและสมองมีนชา อารมณ์จิตใจเฉื่อยชา เคลิบเคลิ้ม เซื่องซึม และกล้ามเนื้ออ่อนคลาย

2. ความเป็นมาของการริบทรัพย์สิน

คำว่า “ริบทรัพย์สิน” ตามกฎหมายสหรัฐอเมริกา ให้คำจำกัดความไว้ 2 ประการ คือ คำว่า Forfeiture หมายถึง การสูญเสียทรัพย์สินโดยปราศจากค่าตอบแทน เนื่องจากบุคคลกระทำความผิดกฎหมาย เป็นการดำเนินคดีต่อทรัพย์สินโดยตรง ผลของการริบทรัพย์สินเป็นการโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินเฉพาะสิ่งจากเจ้าของให้ตกเป็นของรัฐ⁵

คำว่า Confiscation หมายถึง การที่รัฐยึดทรัพย์สินมาจากบุคคลใดโดยไม่มีค่าตอบแทนให้แก่เจ้าของ เพราะบุคคลนั้นถูกศาลพิพากษาลงโทษเนื่องจากกระทำความผิดอาญา⁶

จากความหมายของคำว่า Forfeiture และ Confiscation จะเห็นว่า การริบทรัพย์สินเป็นผลเนื่องมาจากการกระทำความผิดกฎหมายของบุคคล แต่การริบทรัพย์สินทั้งสองประการมีลักษณะต่างกันกล่าวคือ การริบทรัพย์สินแบบ Forfeiture เป็นการดำเนินคดีต่อทรัพย์สินโดยตรง การริบทรัพย์สินในความหมายนี้ ศาลสามารถริบทรัพย์สินได้โดยไม่ต้องพิจารณาว่าเจ้าของทรัพย์สินได้ถูกศาลพิพากษาลงโทษเนื่องจากการกระทำความผิดทางอาญาหรือไม่ แต่ในความหมาย Confiscation จะริบทรัพย์สินได้ต่อเมื่อ

⁵Jean F. Rydstrom, “Forfeiture and Penalties,” in *American Jurisprudence* (New York: The Lawyers Co-operative, 1968), p. 636.

⁶Henry C. Black, *Black’s Law Dictionary*, 6th ed. (St. Paul, Minn.: West, 1990), p. 229.

เจ้าของทรัพย์สินถูกศาลพิพากษาลงโทษ เนื่องจากการกระทำความผิดทางอาญา แต่ในประเทศอังกฤษ คำว่า Forfeiture และ Confiscation ใช้กับการริบทรัพย์สิน โดยไม่มีความหมายแตกต่างกันเหมือนในประเทศสหรัฐอเมริกา ตามกฎหมายในระบบคอมมอนลอว์ แนวความคิดเกี่ยวกับการริบทรัพย์สินทั้งสองประเภทมีมานานแล้ว เนื่องจากแนวความคิดในการริบทรัพย์สินแตกต่างกันทำให้กระบวนการพิจารณาทรัพย์สินต่างกัน ในที่นี้จะกล่าวถึงประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกา

2.1 การริบทรัพย์สินในประเทศอังกฤษ

1) ความเป็นมาของการริบทรัพย์สิน

แนวความคิดเรื่องการริบทรัพย์สินนี้มีมานานตั้งแต่สมัยโบราณ เป็นการริบทรัพย์สินให้กับพระเจ้า ปรากรูในคัมภีร์ไบเบิลมีความตอนหนึ่งว่า “ถ้าว่าทำร้ายผู้ใดถึงตาย วัวนั้นจะถูกขว้างปาด้วยหินและห้ามบริโภคนเนื้อวัวนั้น แต่เจ้าของวัวนั้นไม่ต้องรับโทษ” จะเห็นได้ว่าเมื่อวัวนั้นทำความเสียหายแก่ผู้อื่นเจ้าของวัวนั้นจะสูญเสียสิทธิในทรัพย์สิน โดยไม่พิจารณาความบริสุทธิ์หรือความผิดของเจ้าของวัวนั้น⁷ กฎหมายคอมมอนลอว์ของอังกฤษได้รับอิทธิพลในเรื่องดังกล่าวโดยผ่านทางศาสนาคริสต์ คือ การริบทรัพย์สินที่เป็นสาเหตุการตายของผู้อื่น เรียกว่า Deodand (Deodand มาจากภาษาละติน Deo Dandum หมายความว่า นำทรัพย์สินมอบให้พระเจ้า) ซึ่งมีพื้นฐานมาจากการสมมติทางกฎหมาย (Legal Fiction) ว่า เครื่องมือเครื่องใช้ที่ทำให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายถือว่าเป็นทรัพย์สินที่ใช้ในการกระทำความผิด และอาจใช้ทำร้ายผู้อื่นต่อไปจะต้องถูกริบเพราะผิดกฎหมายโดยตัวทรัพย์สินนั่นเอง จะไม่พิจารณาความผิดหรือความบริสุทธิ์ของเจ้าของทรัพย์สิน ซึ่งเป็นที่มาของแนวความคิดในการริบทรัพย์สินในสมัยกลาง ใช้หลัก Deodand เพื่อยุติการทะเลาะวิวาท การริบทรัพย์สินซึ่งเป็นสาเหตุแห่งการตาย มีวัตถุประสงค์เพื่อแก้แค้นทดแทน (Retribution) ให้กับญาติพี่น้องของผู้ตายและเชื่อว่า

⁷Michael F. Zeldin and Roger G. Weiner, “Innocent Third Parties and Their Rights in Forfeiture Proceeding,” *American Criminal Law Review* 28, 1 (Winter 1991): 843.

จะทำให้ผู้ตายนอนตายตาหลับ⁸ การริบทรัพย์สินที่เป็นสาเหตุการตายของผู้อื่นได้ยกเลิกไปโดยพระราชบัญญัติในปี ค.ศ. 1846 การริบทรัพย์สินตามหลัก Deodand เป็นการริบทรัพย์สินตามความหมายของคำว่า Forfeiture

นอกจากการริบทรัพย์สินที่เป็นสาเหตุการตายของผู้อื่น ยังมีการริบทรัพย์สินอีก 2 ประเภท คือการริบทรัพย์สินตามกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Statutory Forfeiture) ระบุให้ริบทรัพย์สินเฉพาะสิ่งที่เกี่ยวข้องกับความผิด และการริบทรัพย์สินตามกฎหมายคอมมอนลอว์ เป็นการริบทรัพย์สินผู้ต้องคำพิพากษาลงโทษประหารชีวิต (Forfeiture Consequent to Attainder) เพราะเป็นผู้กระทำความผิดอาญาร้ายแรงและผู้ทรยศต่อชาติ (Felons and Traitors) ทรัพย์สินทั้งหมดของผู้กระทำความผิดถูกริบให้ตกเป็นของพระราชินีหรือขุนนางผู้ครองนคร นอกจากนี้ผู้กระทำความผิดฐานนี้ถือว่าเป็นผู้มีสายเลือดชั่วไม่มีสิทธิครอบครองทรัพย์สิน ตลอดจนไม่มีการโอนทรัพย์สินไปยังทายาท (Corruption of the Blood)⁹ การริบทรัพย์สินประเภทนี้มีผลร้ายตกแก่ครอบครัวผู้ต้องโทษมากเกินไป กฎหมายได้ถูกยกเลิกเมื่อปี ค.ศ. 1870 ปัจจุบันคงมีแต่การริบทรัพย์สินตามกฎหมายลายลักษณ์อักษร การริบทรัพย์สินทั้งสองประเภทมีวัตถุประสงค์เพื่อลงโทษบุคคล จะริบทรัพย์สินได้ต่อเมื่อศาลพิพากษาลงโทษ เนื่องจากกระทำความผิดอาญาเป็นการริบทรัพย์สิน ตามความหมาย Confiscation

2) กระบวนการพิจารณาริบทรัพย์สิน

แนวความคิดพื้นฐานในการริบทรัพย์สินตามหลัก Deodand ไม่พิจารณาถึงความบริสุทธิ์หรือความผิดของเจ้าของทรัพย์สิน แต่จะพิจารณาดังทรัพย์สินที่ก่อให้เกิดความผิด ต่างจากการริบทรัพย์สินตามกฎหมายลายลักษณ์อักษร และการริบทรัพย์สินผู้ต้องคำพิพากษาลงโทษประหารชีวิต ซึ่งพิจารณาความผิดของบุคคลและ

⁸Irving A. Pianin, "Criminal Forfeiture: Attacking the Economic Dimension of Organized Narcotics Trafficking," *The American University Law Review* 30, 4 (Fall 1982): 232-233.

⁹James R. Maxeiner, "Bane of American Forfeiture Law Banished at Last?," *Cornell Law Review* 62, 6 (September 1977): 770-775.

จะริบทรัพย์สินได้ต่อเมื่อมีคำพิพากษาของศาลลงโทษผู้กระทำความผิด กระบวนการพิจารณาทรัพย์สินดังกล่าวจึงแตกต่างกัน ดังนั้นกล่าวโดยสรุปแล้วกระบวนการพิจารณาทรัพย์สิน แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

(1) กระบวนการพิจารณาคดีต่อทรัพย์สิน (In Rem Proceeding) กระบวนการพิจารณาทรัพย์สินตามหลัก Deodand เป็นการพิจารณาต่อทรัพย์สิน (In Rem) In Rem หมายถึง กระบวนการพิจารณาคดีที่ดำเนินการโดยตรงเฉพาะต่อตัวทรัพย์สิน และมีผลต่อกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินซึ่งอยู่ในเขตอำนาจศาล¹⁰ ในกระบวนการนี้เป็นการพิจารณาคดีต่อทรัพย์สิน โดยไม่มีการพิจารณาถึงความผิดของเจ้าของทรัพย์สิน¹¹ การริบทรัพย์สินในกรณีนี้จึงไม่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาความผิดทางอาญาต่อเจ้าของทรัพย์สิน คำพิพากษาในกระบวนการนี้มีผลต่อกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินเท่านั้น ไม่สามารถลงโทษผู้กระทำความผิดหรือผู้ใดได้ และคำพิพากษามีผลผูกพันบุคคลภายนอกรวมทั้งผู้อ้างว่ามีสิทธิในทรัพย์สิน แม้จะไม่ทราบว่าเป็นทรัพย์สินของตนถูกฟ้องเพื่อริบด้วย ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีคือ ศาลซึ่งทรัพย์สินนั้นอยู่ในเขตอำนาจศาลเป็นเรื่องเขตอำนาจเหนือทรัพย์สิน ไม่ได้ขึ้นอยู่กับการมีอำนาจเหนือบุคคล

(2) กระบวนการพิจารณาคดีต่อบุคคล (In Personam Proceeding) การริบทรัพย์สินตามกฎหมายลายลักษณ์อักษร และการริบทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดอาญาร้ายแรงและผู้ทรยศต่อชาติ เป็นการริบทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดมีวัตถุประสงค์เพื่อลงโทษบุคคลดังกล่าว ในการดำเนินคดีเพื่อริบทรัพย์สินทั้ง 2 ประเภท เป็นการฟ้องผู้กระทำความผิดอาญาจะต้องพิจารณาว่าบุคคลผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำความผิดตามที่ถูกฟ้องจริงหรือไม่ เมื่อโจทก์พิสูจน์ให้ศาลเห็นว่าผู้ถูกกล่าวหากระทำความผิดอาญา จึงจะลงโทษริบทรัพย์สินของบุคคลดังกล่าวได้โดยไม่พิจารณาว่าตัวทรัพย์สินมีความผิดหรือไม่แต่อย่างใด กระบวนการพิจารณาทรัพย์สินในกรณีนี้เป็นส่วนหนึ่งของการฟ้องคดีอาญาอันเป็นกระบวนการพิจารณาคดีที่ดำเนินคดีโดยตรงต่อบุคคล In Personam

¹⁰Black, op. cit., p. 793.

¹¹John Brew, "State and Federal Forfeiture of Property Involved in Drug Transaction," *Dickinson Law Review* 92, 1 (Winter 1988): 463.

มีผลต่อพันธะ สิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบของผู้นั้น¹² จำเลยในกระบวนการนี้คือ บุคคล การพิจารณาคดีเพื่อลงโทษบุคคล ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีคือศาลที่มีเขตอำนาจเหนือบุคคล คำพิพากษามีผลผูกพันเฉพาะคู่ความที่ปรากฏตัวต่อหน้าศาลเท่านั้น ไม่มีผลผูกพันบุคคลทั่วไป

นอกจากในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์แล้ว ในระบบกฎหมายที่ใช้ประมวลกฎหมาย (Civil Law) ก็มีการริบทรัพย์สิน โดยฟ้องตัวบุคคลและฟ้องทรัพย์สินโดยตรง เช่น ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ประมวลกฎหมายอาญาสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี 1871

มาตรา 40 บทบัญญัติว่า ทรัพย์สินของผู้ทำผิดหรือผู้มีส่วนกระทำความผิด บรรดาที่ได้มาจากการกระทำความผิดหรือ ได้ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิด บรรดาที่ได้มาจากการกระทำความผิดหรือ ได้ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิด อาจถูกริบได้

มาตรา 42 บทบัญญัติว่า ส่วนในกรณีไม่อาจได้ตัวบุคคลผู้ทำผิดมา ฟ้องร้อง การฟ้องริบทรัพย์สิน โดยตรงให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติไว้

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา 1877 มาตรา 430 บัญญัติว่า การฟ้องคดี ริบทรัพย์สินหรือทำลายทรัพย์สินสามารถยื่นฟ้องต่อศาลเป็นคดีต่างหากได้ โดยไม่ต้อง มีการฟ้องบุคคลผู้กระทำความผิดด้วยวิธีพิจารณาความดังกล่าว เป็นวิธีพิจารณาเพื่อ การฟ้องตัวทรัพย์สินโดยตรงซึ่งเป็นข้อยกเว้น โดยปกติการริบทรัพย์สินจะต้องควบคู่กับ การดำเนินคดีอาญาแก่ผู้ทำผิด¹³ ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จะศึกษาการริบทรัพย์สินใน ระบบคอมมอนลอว์เฉพาะประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งถือว่าระบบการริบทรัพย์สินได้รับ

¹²Elizabeth M. Jarreil, *Drug Agent's Guide to Forfeiture of Assets (1987 Revision) with Supplement* (Washington, D.C.: U.S. Government Printing Office, 1990), p. 6.

¹³ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนสานต์, “โทษริบทรัพย์สิน,” วารสารนิติศาสตร์ 12, 1 (กรกฎาคม 2531): 92-96.

การพัฒนาอย่างกว้างขวาง และต่อเนื่องเป็นแบบอย่างในการนำมาประยุกต์ใช้ใน ประเทศต่าง ๆ

2.2 การริบทรัพย์สินในประเทศสหรัฐอเมริกา

1) ความเป็นมาของการริบทรัพย์สิน

สหรัฐอเมริกาในยุคเป็นอาณานิคมของอังกฤษ ได้รับอิทธิพลเรื่องการริบ- ทรัพย์และกระบวนการพิจารณาคดีเพื่อริบทรัพย์ตามกฎหมายอังกฤษ แต่การริบทรัพย์- สินผู้ต้องคำพิพากษาลงโทษประหารชีวิต ฐานเป็นผู้กระทำความผิดอาญาอย่างร้ายแรง และผู้ทรยศต่อชาติไม่ได้รับการยอมรับในสหรัฐอเมริกา เพราะเป็นวิธีการที่รุนแรงและ มีผลกระทบต่อครอบครัวของผู้กระทำความผิดซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด การริบทรัพย์สินประเภทนี้ใช้กระบวนการพิจารณาคดีต่อบุคคลเช่นเดียวกับประเทศ- อังกฤษ เมื่อสหรัฐอเมริกาได้รับเอกราชในปี 1790 ได้ออกกฎหมายประกาศห้ามริบ- ทรัพย์สินและการตัดสิทธิในการสืบมรดก เพราะการกระทำความผิดอาญาอย่างร้ายแรง ไว้ในรัฐธรรมนูญ¹⁴ นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาการริบทรัพย์สิน โดยใช้กระบวนการพิจารณา- คดีต่อบุคคลไม่ได้นำมาใช้กับความผิดอาญาของสหรัฐ

2) กระบวนการพิจารณาริบทรัพย์สิน

ถึงแม้ว่าสหรัฐได้ยกเลิกการริบทรัพย์สิน โดยใช้กระบวนการพิจารณาคดีต่อบุคคลแต่ไม่ได้ยกเลิกการริบทรัพย์สิน โดยใช้กระบวนการพิจารณาต่อทรัพย์สิน ซึ่ง ได้รับอิทธิพลมาจากกฎหมายการเดินเรือของอังกฤษ (Navigational Acts) ประเทศ- สหรัฐอเมริกาได้พัฒนากระบวนการพิจารณาต่อทรัพย์สิน โดยนำหลัก Deodand มาอธิบาย สนับสนุน ถึงแม้ว่าการริบทรัพย์สินตามหลัก Deodand จะไม่ได้รับการยอมรับในสหรัฐ แต่แนวความคิดซึ่งเป็นรากฐานของ Deodand เป็นส่วนหนึ่งของปรัชญาทางกฎหมายของ สหรัฐ เป็นแนวความคิดที่สำคัญซึ่งแบ่งแยกการริบทรัพย์สิน โดยฟ้องตัวบุคคลและฟ้อง

¹⁴William J. Snider, **The Forfeiture (Confiscation) of the Proceeds of Drug Trafficking by the United States Government** (Washington, D.C.: Drug Enforcement Administration, 1994): 1.

ตัวทรัพย์สินโดยตรง¹⁵ ในปี 1790 รัฐสภาได้ออกกฎหมายกำหนดให้ทรัพย์สินไว้ในกฎหมายการเดินเรือและศุลกากรสำหรับเรือ (Maritime and Custom Laws) ให้รับสินค้าต้องห้ามและเรือที่ลำเลียงสินค้าต้องห้าม โดยใช้การริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางแพ่ง (Civil Forfeiture) หรือ กระบวนการพิจารณาต่อทรัพย์สิน (In Rem Proceeding) เหตุผลที่ต้องออกกฎหมายฉบับนี้เพราะมีการฝ่าฝืนกฎหมายการเดินเรือและศุลกากรมากขึ้นเป็นลำดับ แม้จะได้มีการพิพากษาคดีโดยตัดสินลงโทษลูกเรือแล้วก็ตาม เรือนั้นก็ยังคงถูกนำมาใช้กระทำความผิดอีกโดยลูกเรือพวกใหม่ ศาลไม่สามารถลงโทษเจ้าของเรือได้เพราะไม่ได้เข้ามาอยู่ในเขตอำนาจศาลสหรัฐ หรือเรือนั้นถูกเข้ามาจึงไม่มีเขตอำนาจเหนือบุคคล สหรัฐอเมริกาจึงนำการริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางแพ่งมาใช้เพื่อป้องกันการนำเรือมาใช้กระทำความผิดครั้งใหม่และเพื่อปราบปรามการกระทำความผิดดังกล่าว ต่อมาสภาพของเกรสได้ออกกฎหมายหลายฉบับให้ทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางแพ่ง เกี่ยวกับความผิดอาญาที่ได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะ¹⁶ เช่น กฎหมายยาเสพติด (Controlled Substances Act) กฎหมายฟอกเงิน (Money Laundering Control Act) กฎหมายลิขสิทธิ์ (Copyrights Act) กฎหมายโทรคมนาคม (Communications Statute) เป็นต้น กฎหมายในปัจจุบันได้ขยายขอบเขตประเภทของทรัพย์สินที่จะถูกริบออกไปกว้างขวางกว่าการริบทรัพย์สินในสมัยก่อน ซึ่งตั้งอยู่บนการสมมติทางกฎหมายว่า ทรัพย์สินที่ก่อให้เกิดความผิดเป็นทรัพย์สินมิชอบด้วยกฎหมายได้ขยายให้ทรัพย์สินซึ่งมีไว้เพื่อใช้กระทำความผิด ทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อม หรือทรัพย์สินที่ใช้อำนวยความสะดวกในการกระทำความผิด และให้ทรัพย์สินทุกประเภททั้งอสังหาริมทรัพย์และสังหาริมทรัพย์ การริบทรัพย์สินเกี่ยวกับการกระทำความผิดอาญาในสหรัฐอเมริกา เป็นการริบทรัพย์สินตามกฎหมายลายลักษณ์-

¹⁵Pianin, op. cit. p. 232.

¹⁶Jay A. Rosenberg, "Constitutional Rights and Civil Forfeiture Action,"

อักษร และใช้การริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางแพ่งตลอดมา¹⁷ ปัจจุบันไม่มีการริบทรัพย์สินตามกฎหมายคอมมอนลอว์ทั้งในศาลสูงของรัฐและสหรัฐ

การริบทรัพย์สิน โดยใช้กระบวนการพิจารณาคดีต่อบุคคลเพิ่งมีในปี 1970 ดังปรากฏในกฎหมายว่าด้วยองค์กรเกี่ยวกับอั้งยี่และการประพฤตินิยมชอบ (Racketeer Influenced and Corrupt Organization--RICO) และกฎหมายยาเสพติดว่าด้วยธุรกิจอาชญากรรมต่อเนื่อง (Continuing Criminal Enterprise--CCE) ซึ่งรัฐสภานำมาใช้แก้ปัญหาองค์กรอาชญากรรมโดยกำหนดโทษริบทรัพย์สินผู้กระทำความผิดไว้รุนแรง และเป็นเงื่อนไขสืบเนื่องมาจากการลงโทษผู้กระทำความผิดนั้นโดยตรง ทั้งนี้เพราะเห็นว่าอาชญากรรมที่กระทำโดยมีความมุ่งหมายหาผลประโยชน์ในทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ การนำโทษริบทรัพย์สินที่รุนแรงมาใช้จะเป็นการยับยั้งการกระทำความผิดนั้นโดยตรง คำว่า การริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางอาญา (Criminal Forfeiture) หรือกระบวนการพิจารณาคดีต่อบุคคล (In Personam Proceeding) จึงเริ่มมีการนำมาใช้นับแต่นั้นเป็นต้นมา แต่การริบทรัพย์สินตามกฎหมายในปัจจุบัน ต่างจากการริบทรัพย์สินของผู้ต้องคำพิพากษาลงโทษประหารชีวิต ฐานเป็นผู้กระทำความผิดอาญาอย่างร้ายแรงหรือผู้ทรยศต่อชาติ คือ ให้ริบทรัพย์สินเฉพาะส่วนที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด หรือส่วนที่ได้มาโดยการกระทำความผิดเท่านั้นและต่างจากการริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางแพ่ง คือ ริบได้เฉพาะทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดเท่านั้น ไม่ริบทรัพย์สินของบุคคลภายนอก

จากความสับสนในการเริ่มนำโทษริบทรัพย์สินมาใช้กับคดีอาญา จึงมีการปรับปรุง Comprehensive Forfeiture Act of 1984 (CFA) โดยแก้ไขกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องหลายฉบับทั้งกฎหมายวิธีสบัญญัติและสารบัญญัติ ได้ขยายขอบเขตการริบทรัพย์สินเกี่ยวกับความผิดอาญาให้กว้างขึ้น เช่น ความผิดเกี่ยวกับการลักพา การพนัน การวางเพลิง การลักทรัพย์ การให้สินบน การลามากอนาจาร การค้ายาเสพติด เป็นต้น โดยไม่จำกัดเฉพาะองค์กรอาชญากรรมดังที่เป็นมา

¹⁷Rydstrom, op. cit., p. 623.

ในปัจจุบันการดำเนินกระบวนการพิจารณาปรับทรัพย์สินตามกฎหมายสหรัฐอเมริกา แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

(1) การปรับทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางแพ่ง (Civil Forfeiture) การปรับทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางแพ่ง เป็นกระบวนการปรับทรัพย์สินที่กระทำต่อตัวทรัพย์สินที่ผู้กระทำความผิดทางอาญาได้ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้หรือได้ทรัพย์สินนั้นมาจากการกระทำความผิดไม่ว่าได้ทรัพย์สินนั้นมาโดยตรงหรือโดยอ้อม โดยฟ้องตัวทรัพย์สินโดยตรง ประเด็นในการพิจารณาคดีคือ ตัวทรัพย์สินมีความผิดหรือบริสุทธิ์ ศาลจะไม่พิจารณาความผิดของเจ้าของทรัพย์สิน ทรัพย์สินที่ถูกริบอาจเป็นทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดหรือของบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นการปรับทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางแพ่งจึงแยกการดำเนินการตามกฎหมายในการนำตัวบุคคลมาดำเนินคดีอาญา และการปรับทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางแพ่งไม่เป็นเงื่อนไขในการลงโทษทางอาญา การปรับทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางแพ่งเริ่มต้น โดยการยึดทรัพย์สินที่อยู่ในเขตอำนาจศาลเมื่อเจ้าหน้าที่ของรัฐมีเหตุอันควรสงสัย (Probable Cause) ว่าเป็นทรัพย์สิน โดยมีขอบกระบวนการนี้รัฐมีภาระแสดงให้เห็นถึงเหตุอันควรสงสัยว่าทรัพย์สินนั้นเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด (19 U.S.C. Sec. 1602 (1991)) เพื่อให้เชื่อว่าทรัพย์สินนั้นสามารถปรับได้ ภาระในการแสดงให้เห็นเหตุอันควรสงสัยเป็นมาตรฐานเดียวกับที่ใช้ในการจับคน หรือยึด เมื่อบุคคลใด ๆ อ้างว่าเป็นผู้มีส่วนได้เสียในทรัพย์สินที่ถูกยึด ผู้อ้างสิทธิ (Claimant) ต้องแสดงให้เห็นว่าเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน และมีภาระในการพิสูจน์หักล้างข้ออ้างของรัฐ การรับฟังพยานหลักฐานใช้หลักการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน (Preponderance of Evidence) ถ้าฝ่ายใดนำพยานหลักฐานเข้ามาสู้ให้ศาลเห็นว่าพยานหลักฐานของฝ่ายตนนั้นน่าเชื่อถือกว่า ฝ่ายนั้นเป็นฝ่ายชนะคดี หากศาลพิพากษา ให้ปรับทรัพย์สิน กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินตกเป็นของรัฐนับแต่เวลาที่ทรัพย์สินนั้นได้ใช้กระทำความผิด

(2) การปรับทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางอาญา (Criminal Forfeiture) การปรับทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางอาญา เป็นกระบวนการปรับทรัพย์สินซึ่งกระทำต่อบุคคล โดยฟ้องเจ้าของทรัพย์สินเป็นจำเลยในคดี ประเด็นในการพิจารณาคดีคือ เจ้าของทรัพย์สินนั้นกระทำความผิดหรือบริสุทธิ์ การปรับทรัพย์สินประเภทนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ

ลงโทษจำเลย บังคับได้เฉพาะทรัพย์สินของจำเลยเท่านั้น การริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางอาญาจึงเป็นส่วนหนึ่งของการฟ้องคดีอาญาต่อบุคคล เช่น คดียาเสพติดเป็นคดีอาญาประเภทหนึ่ง เมื่อยื่นคำฟ้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจศาลเหนือจำเลย หากมีทรัพย์สินใดที่จะต้องริบ พนักงานอัยการต้องระบุไว้ในคำฟ้องให้ชัดเจน เนื่องจากการริบทรัพย์สินเป็นการดำเนินคดีต่อบุคคล จึงต้องยึดถือคำพิพากษาว่าจำเลยกระทำความผิดเป็นหลัก การวินิจฉัยการกระทำความผิดอาญา รัฐมีภาระในการพิสูจน์ความผิดจำเลยโดยใช้หลักการพิสูจน์จนปราศจากข้อสงสัย (Proof Beyond Reasonable Doubt)¹⁸ การวินิจฉัยความผิดของจำเลยและการลงโทษริบทรัพย์สิน บางศาลพิจารณาในกระบวนการเดียวกัน บางศาลใช้หลัก Bifurcated Proceeding โดยแยกการวินิจฉัยความผิดของจำเลยและการลงโทษริบทรัพย์สิน¹⁹ ขั้นตอนการริบทรัพย์สินศาลใช้ระดับภาระการพิสูจน์แตกต่างกัน บางศาลใช้หลักการพิสูจน์จนปราศจากข้อสงสัย United States v. Elgersma, 929 F.2d 1538, 1548 (11th Cir. 1991) บางศาลใช้หลักการซึ่งนำหนักพยานหลักฐาน United States V. Sandini, 816 F.2d 869, 870 (3d Cir. 1987)²⁰ คำพิพากษาริบทรัพย์สินเป็นส่วนหนึ่งของการลงโทษจำเลยในคดีอาญา เมื่อศาลพิพากษาริบทรัพย์สิน กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินตกเป็นของรัฐทันที แต่ไม่เป็นการเด็ดขาดบุคคลที่สามซึ่งเป็นเจ้าของทรัพย์สินที่ศาลสั่งริบมีสิทธิยื่นคำร้องเข้ามาในคดีได้ภายใน 30 วัน นับจากวันสิ้นประกาศหรือวันที่ตนได้รับการแจ้งว่าทรัพย์สินถูกศาลมีคำสั่งให้ริบเปรียบเทียบการริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางแพ่งและกระบวนการทางอาญา

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า กระบวนการพิจารณาคดีริบทรัพย์สินในสหรัฐอเมริกาแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือการริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางแพ่งและการริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางอาญา สหรัฐอเมริกาได้นำกระบวนการทั้งสองมาใช้

¹⁸Kelly McClure, “Federal Civil Forfeiture of Assets: How it Works and Why it Must,” **University of Bridgeport Law Review Association** 12, 2 (March 1991): 438.

¹⁹Sonia C. Jaipaul, “Asset Forfeiture: A Federal Prosecutor’s View Taking the Profit out of White Collar Crime,” **Federal Bar Association** 25, 2 (March 1993): 1.

²⁰Ibid.

กับการกระทำความผิดอาญา กฎหมายบางฉบับนำการริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางแพ่ง และการริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางอาญามาใช้ด้วยกัน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อทำลายเศรษฐกิจของอาชญากรซึ่งอาชญากรประเภทนี้ประกอบอาชญากรรมโดยมีทรัพย์สินเป็นแรงจูงใจ กระบวนการทั้งสองต่างเป็นอิสระซึ่งกันและกัน การลงโทษทางอาญาไม่เป็นเงื่อนไขให้ริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางแพ่ง และการริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางแพ่งไม่เป็นเงื่อนไขให้ลงโทษบุคคลในคดีอาญา กระบวนการทั้งสองมีแนวความคิดพื้นฐานทางกฎหมายต่างกัน ส่งผลให้หลักเกณฑ์ต่าง ๆ ที่สำคัญเกี่ยวกับกระบวนการทั้งสองประเภทต่างกัน จึงควรศึกษาและเปรียบเทียบความแตกต่างของกระบวนการทั้งสอง มีกฎหมายหลายฉบับที่นำการริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางแพ่งและการริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางอาญามาใช้เป็นมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับความผิดอาญา ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ทำการศึกษาจากกฎหมายยาเสพติด (Controlled Substances Act) เป็นหลัก ซึ่งในกฎหมายฉบับนี้บัญญัติให้นำบทบัญญัติตามกฎหมายศุลกากร กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และ Supplemental Rules for Certain Admiralty and Maritime Claims มาใช้ด้วยเท่าที่ไม่ขัดกับกฎหมายยาเสพติด

(1) เขตอำนาจศาล การริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางแพ่ง หรือ กระบวนการพิจารณาคดีต่อทรัพย์สินเป็นการฟ้องริบทรัพย์สิน โดยตรง การพิจารณาพิพากษาคดีศาลจะพิจารณาว่าตัวทรัพย์สินนั้นเองมีความผิดหรือไม่ โดยไม่พิจารณาถึงความผิดของเจ้าของทรัพย์สิน การริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางแพ่งเป็นการพิจารณาตัวทรัพย์สินจึงต้องมีการยึดทรัพย์สินไว้ก่อน การพิจารณาพิพากษาคดีทรัพย์สินต้องอยู่ในอำนาจศาล ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดี คือศาลที่ทรัพย์สินนั้นอยู่ในเขตอำนาจศาล เรียกว่าเขตอำนาจศาลเหนือทรัพย์สิน (In Rem Jurisdiction)²¹ ศาลที่มีเขตอำนาจศาลเหนือทรัพย์สินในคดีมีอำนาจชี้ขาดสิทธิของบุคคลทุกคนว่ามีผลประโยชน์อย่างไรในทรัพย์สินที่อยู่ในเขตอำนาจศาล โดยไม่คำนึงว่าบุคคลต่าง ๆ ที่มีผลประโยชน์เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินอยู่ในเขตอำนาจศาลนั้นหรือไม่ ในการฟ้องร้องเพื่อริบทรัพย์สิน

²¹Black, op. cit., p. 791.

ด้วยกระบวนการทางแพ่ง จะต้องฟ้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจเหนือทรัพย์สิน ทรัพย์สินอยู่ในเขตอำนาจของศาลใดศาลนั้นเป็นศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดี

การริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางอาญา หรือกระบวนการพิจารณาคดีต่อบุคคล จำเลยในกระบวนการนี้คือบุคคล การพิจารณาพิพากษาคดีศาลจะพิจารณาว่าจำเลยได้กระทำความผิดตามฟ้องหรือไม่ ในการพิจารณาริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางอาญาเป็นการพิจารณาเพื่อลงโทษบุคคล ศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีคือ ศาลที่มีอำนาจเหนือบุคคล (In Personam Jurisdiction) หมายถึง อำนาจศาลเหนือบุคคลที่เป็นจำเลย ถ้าศาลไม่มีอำนาจเหนือบุคคลศาลจะไม่มีอำนาจพิพากษาคดีนั้น²² ถ้าศาลมีคำพิพากษาให้ริบทรัพย์สินศาลมีอำนาจพิพากษาให้ริบทรัพย์สินของจำเลยโดยไม่ต้องพิจารณาว่าทรัพย์สินที่ถูกริบอยู่ในเขตอำนาจของศาลใด

การริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางแพ่ง มีข้อจำกัดในการฟ้องคดีริบทรัพย์สินตามหลักเกณฑ์เรื่องเขตอำนาจศาลเหนือทรัพย์สิน เช่น ในคดียาเสพติด จากการสอบสวนพบว่านาย A มีทรัพย์สินซึ่งได้มาจากการค้ายาเสพติดอยู่ในเขตอำนาจศาลชั้นต้นต่างกัน การฟ้องคดีเพื่อริบทรัพย์สินก็ต้องฟ้องต่อศาลชั้นต้นซึ่งทรัพย์สินนั้นอยู่ในเขตอำนาจศาล แต่ถ้าฟ้องริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางอาญา สามารถยื่นฟ้องเพียงครั้งเดียวเพื่อริบทรัพย์สินของจำเลยซึ่งอยู่ในเขตอำนาจศาลต่างกัน หรือต่างมลรัฐหรือต่างประเทศ เพราะการริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางอาญา ใช้หลักเขตอำนาจศาลเหนือบุคคล

(2) ภาระการพิสูจน์ การริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางแพ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อริบทรัพย์สินเป็นการฟ้องริบทรัพย์สิน โดยตรง ประเด็นในการพิจารณาคดีต้องพิสูจน์ว่าทรัพย์สินถูกนำไปใช้กระทำความผิดหรือได้มาจากการกระทำความผิดหรือไม่ ทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดอาจเป็นทรัพย์สินที่ได้มาโดยตรงหรือได้มาโดยอ้อมจากการนำทรัพย์สินที่ได้มาโดยตรงไปเปลี่ยนสภาพ การริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางแพ่ง รัฐโดยพนักงานอัยการมีหน้าที่นำพยานหลักฐานเข้าสืบ เพื่อแสดงเหตุอันควรสงสัยว่าทรัพย์สินนั้นได้ใช้กระทำความผิดหรือได้มาจากการกระทำความผิด

²²Black, *ibid.*, p. 791.

เพื่อแสดงให้เห็นว่าทรัพย์สินนั้นควรถูกริบ ถ้าคิดดังกล่าวบุคคลผู้มีส่วนได้เสียมาได้แย้งสิทธิ ผู้อ้างสิทธิมีภาระในการพิสูจน์เพื่อหักล้างพยานหลักฐานของรัฐทั้งสองฝ่ายมีภาระการพิสูจน์ให้เห็นถึงพยานหลักฐานที่น่าเชื่อถือกว่า การริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางแพ่ง มาตรฐานการพิสูจน์ใช้หลักซึ่งน้ำหนักพยานหลักฐาน ศาลหรือลูกขุน จะพิจารณาว่าพยานหลักฐานของฝ่ายใดน่าเชื่อถือกว่ากันหรือเป็นไปได้มากกว่าพิสูจน์พยานหลักฐานที่รัฐนำเข้ามาแสดงเหตุอันควรสงสัยนั้น ศาลยอมรับฟังทั้งพยานโดยตรง พยานแวดล้อมและพยานบอกเล่า (Hearsay) ไม่อยู่ภายใต้หลักเกณฑ์การห้ามรับฟังพยานบอกเล่าตามกฎหมาย ลักษณะพยานของสหรัฐ (The Federal Rule of Evidence) แต่การสืบพยานหลักฐานของผู้อ้างสิทธิอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ของกฎหมายลักษณะพยานการริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางอาญา เป็นการกระทำต่อบุคคลที่กระทำความผิดอาญา จะริบทรัพย์สินได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับว่าเจ้าของทรัพย์สินนั้นได้กระทำความผิดหรือไม่ การริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางอาญา ผูกพันกับผลในคดีทางอาญาที่บุคคลนั้นได้ก่อขึ้นคดีอาญามีข้อสันนิษฐานว่า จำเลยเป็นผู้เป็นบริสุทธิ์จนกว่าโจทก์จะพิสูจน์ว่าจำเลยกระทำความผิดอีกทั้งหลักวิธีพิจารณาความมีจุดมุ่งหมายที่จะไม่ให้คนบริสุทธิ์ถูกลงโทษ ดังนั้นการที่ศาลจะพิพากษาว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำความผิดรัฐ โดยอัยการจะต้องพิสูจน์จนเป็นที่ปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยกระทำความผิดจริง จึงจะริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางอาญา พยานหลักฐานซึ่งรัฐนำเข้ามาพิสูจน์ความผิดของจำเลยอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ตามกฎหมายลักษณะพยาน จะเห็นได้ว่าการริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางแพ่งรัฐเพียงแต่แสดงเหตุอันควรสงสัยโดยมีภาระการพิสูจน์ให้เห็นถึงพยานหลักฐานที่น่าเชื่อถือกว่า แต่การริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางอาญารัฐจะต้องพิสูจน์จนปราศจากข้อสงสัย เหตุที่ระดับของภาระในการพิสูจน์ต่างกันเพราะ

- (1) ในกระบวนการทางแพ่ง ศาลพิจารณาตัวทรัพย์สิน ส่วนในกระบวนการทางอาญา ศาลพิจารณาตัวบุคคล หรือเจ้าของทรัพย์สิน
- (2) ประเด็นการพิจารณาคดีในกระบวนการแพ่ง คือพิจารณาว่าทรัพย์สินนั้นมีความผิดหรือไม่ ประเด็นการพิจารณาคดีในกระบวนการทางอาญา คือพิจารณาว่าบุคคลนั้นมีความผิดหรือไม่

(3) การริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางแพ่ง ไม่มีการพิจารณาความผิดของเจ้าของทรัพย์สิน ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของเจ้าของทรัพย์สินไม่ใช่สาระสำคัญ ถึงแม้ว่าศาลในคดีอาญาพิพากษาว่า จำเลยไม่ได้กระทำความผิดก็ไม่ต้องห้ามที่จะนำคดีมาฟ้องริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางแพ่ง การริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางแพ่งไม่ได้ขึ้นอยู่กับการลงโทษทางอาญาต่อเจ้าของทรัพย์สิน *United States v. One Assortment of 89 Firearms*²³

2.3 การริบทรัพย์สินในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

1) ความเป็นมาของการริบทรัพย์สิน

การริบทรัพย์สินตามกฎหมายอาญาเดิมของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีนั้น ได้ถูกกล่าวถึงทรัพย์สินที่อาจถูกริบได้ คือบรรดาทรัพย์สินของผู้กระทำความผิด หรือผู้มีส่วนในการกระทำความผิดที่การกระทำความผิด หรือในการกระทำความผิดอาจถูกริบได้ ส่วนการฟ้องคดีริบทรัพย์สินนั้น ได้กล่าวถึงไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศเยอรมนี มาตรา 430 ว่า การฟ้องคดีริบทรัพย์สิน หรือ ทำลายทรัพย์สามารถยื่นฟ้องต่อศาลเป็นคดีต่างหากได้โดยไม่ต้องมีการฟ้องบุคคลผู้กระทำความผิดด้วย ซึ่งเป็นวิธีพิจารณาเพื่อการฟ้องตัวทรัพย์โดยตรง ในการนี้บุคคลที่เกี่ยวข้องอาจถูกเรียกตัวเข้ามาในคดีได้ ต่อมาหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ประเทศเยอรมนีได้มีรัฐธรรมนูญ ปี 1949 ขึ้น นอกจากนี้การริบทรัพย์สินได้ถูกนำมาพิจารณาในกฎหมายพิเศษต่าง ๆ กันมาก จนกระทั่งในที่สุด ปี ค.ศ. 1968 และ ค.ศ. 1968 และ ค.ศ. 1975 จึงได้มีการแก้ไขประมวลกฎหมายอาญาในส่วนของ การริบทรัพย์สินขึ้น โดยพิจารณาถึงหลักการของรัฐธรรมนูญ²⁴

²³ 465 U.S. 354, 357-66 (1984)

²⁴ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, กฎหมายการริบทรัพย์ของผู้กระทำความผิด (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2542), หน้า 92.

2) หลักเกณฑ์ในการริบทรัพย์สิน

หลักเกณฑ์ในการริบทรัพย์สินตามความเห็นของนักกฎหมายเยอรมันแต่เดิมนั้น ได้ แบ่งการริบทรัพย์สินออกเป็น 2 ลักษณะคือ (1) การริบทรัพย์สินเพื่อเป็นการลงโทษ (Punitive) และ (2) การริบทรัพย์สินเพื่อเป็นการป้องกัน (Preventive) โดยมีแนวความคิดในการแบ่งแยกว่าถ้าการริบทรัพย์สินใดเป็นการริบทรัพย์สินของตัวการหรือของผู้ร่วมในการกระทำความผิดแล้ว ถือว่าเป็นมาตรการในการลงโทษ แต่ถ้าเป็นการริบทรัพย์สินโดยไม่คำนึงว่าทรัพย์สินนั้นเป็นของผู้ใดก็ถือว่าการริบทรัพย์สินนั้นเป็นมาตรการป้องกัน ต่อมาได้มีการยอมรับให้ริบทรัพย์สินของบุคคลที่สามได้ในบางกรณีโดยถือว่าการริบทรัพย์สินนี้มีลักษณะเป็นการลงโทษ ทำให้มีแนวความคิดในเรื่องการริบทรัพย์สินเกิดขึ้นใหม่อีกประเภทหนึ่งคือ มาตรการเสมือนการลงโทษ (Punishment-like Forfeiture) ดังนั้นในระยะหลังจึงมีผู้เสนอให้มีการแบ่งแยกการริบทรัพย์สิน โดยดูที่ความมุ่งหมายออกเป็น 3 ลักษณะ คือ

(1) การริบทรัพย์สินที่เป็นมาตรการลงโทษ

การริบทรัพย์สินตามมาตรการนี้จะเป็นการริบทรัพย์สินเพราะการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งในอดีต และการริบนั้นจะต้องมีหลักในการพิจารณาประกอบ 3 ประการคือ

ก. หลักเรื่องความผิด (Schuldprinzip)²⁵

รัฐธรรมนูญของประเทศเยอรมัน ได้บัญญัติคุ้มครองถึงเกียรติของมนุษย์เอาไว้ ดังนั้น การที่รัฐจะนำบุคคลใดมาลงโทษนั้น ถือเป็นการทำลายเกียรติภูมิและเสรีภาพของผู้นั้นเป็นอย่างยิ่งเพราะถือว่าการทำให้ผู้นั้นได้รับความอับอาย และเป็นที่เสื่อมเสียแก่วงศ์ตระกูล จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการที่รัฐจะลงโทษผู้ใดจะต้องแน่ใจว่าผู้นั้นได้กระทำความผิดอย่างหนึ่งอย่างใดเอาไว้ (Quilt of Blameworthiness) เรื่องนี้ศาลยุติธรรมของสหพันธ์ได้เคยพิพากษาไว้ในปี ค.ศ. 1951 ว่ากฎหมายที่มีผลเป็นการริบทรัพย์สินของบุคคลผู้สุจริตเป็นการขัดต่อรัฐธรรมนูญ เว้นแต่จะมี

²⁵James R. Maxeiner, "Constitutionalizing Forfeiture Law: The German Example," *American Journal of Comparative Law* 27, 4 (September 1979): 641.

การชดใช้ค่าทดแทนที่ริบมา และการริบทรัพย์สินที่เป็น โทษทางอาญาต้องเป็นอันระงับ
ไปถ้าเจ้าของทรัพย์สินนั้นถึงแก่ความตาย วิกลจริตหรือโดยเหตุอื่นใดที่จะมีการฟ้องให้
ลงโทษอีกไม่ได้

ข. หลักประกันสิทธิในทรัพย์สิน²⁶

ปฏิกฤษาสากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชน ได้บัญญัติคุ้มครองสิทธิใน
ทรัพย์สินของบุคคลไว้ในมาตรา 17 ว่า “สิทธิในทรัพย์สินย่อมศักดิ์สิทธิ์และไม่อาจ
ละเมิดได้ บุคคลจะถูกตัดสิทธินี้มิได้ เว้นแต่เป็นกรณีจำเป็นเพื่อประโยชน์สาธารณะ
โดยชัดแจ้ง ซึ่งจะต้องให้ได้มาโดยชอบด้วยกฎหมาย และโดยเจตนาใช้ค่าทดแทน
ก่อนโดยยุติธรรม” ในขณะเดียวกันรัฐธรรมนูญของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีก็ได้
กล่าวถึงอำนาจในการริบทรัพย์สินเอาไว้โดยแจ้งชัด จึงทำให้เกิดข้อสงสัยขึ้นว่าการริบ
ทรัพย์สินนั้นจะเป็นการละเมิดสิทธิของบุคคลตามปฏิกฤษาและเป็นการขัดกับหลัก-
ประกันสิทธิของบุคคลที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือไม่ เนื่องจากการริบทรัพย์สินให้
ตกเป็นของรัฐไม่มีการชดใช้ค่าทดแทนโดยยุติธรรม ข้อนี้ศาลยุติธรรมของสหพันธ์ได้
เคยพิพากษาไว้เมื่อวันที่ 16 มิถุนายน 1958 ดังนี้ การริบทรัพย์สินโดยไม่มีค่าชดเชยจึง
เป็นโทษอย่างหนึ่งในการกระทำความผิดทางอาญา จึงไม่ขัดกับหลักในรัฐธรรมนูญ โดย
ศาลได้ให้เหตุผลไว้ว่า สิทธิในทรัพย์สินเป็นเรื่องที่สำคัญน้อยกว่าเสรีภาพของบุคคล
ในขณะที่เสรีภาพของผู้กระทำความผิดยังอาจถูกจำกัดตัดทอนได้ ดังนั้นสิทธิจึงสามารถ
ที่จะจำกัดตัดทอนได้เช่นกัน เป็นไปตามหลักที่ว่าสิ่งที่ใหญ่กว่าย่อมรวมถึงสิ่งที่เล็กกว่า
(The Greater Includes the Lesser)

ค. หลักในเรื่องสัดส่วนของการลงโทษ (The Proportionality Principle)²⁷

ตามประมวลกฎหมายอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมาตรา
74b ได้กำหนดให้โทษริบทรัพย์สินอยู่ในดุลพินิจของศาล ดังนั้นศาลจะลงโทษริบ-
ทรัพย์สินรุนแรงเกินสัดส่วนของความผิดไม่ได้ ซึ่งเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ใน

²⁶Maxeiner, “Constitutionalizing Forfeiture Law: The German Example,” p. 641.

²⁷Ibid, p. 642.

รัฐธรรมนูญที่ว่าโทษที่จะให้ใช้ลงกับผู้กระทำความผิดจะต้องได้สัดส่วนกับความผิดที่ผู้นั้นได้กระทำไป หากมีกฎหมายใดกำหนดโทษในเรื่องริบทรัพย์สินไว้เกินสัดส่วนกับการกระทำความผิดแล้ว ศาลของสหพันธ์เห็นว่ากฎหมายนั้นออกมาขัดกับรัฐธรรมนูญ²⁸ และเพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดการริบทรัพย์สินรุนแรงมากเกินไปในบางกรณี มาตรา 74 แห่งประมวลกฎหมายอาญา จึงกำหนดให้มีการริบทรัพย์สินไว้ชั่วระยะเวลาหนึ่งหรือริบเอาไว้เพียงบางส่วนก็ได้

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นการริบทรัพย์สินที่เป็นการลงโทษนี้จะทำได้ต่อเมื่อได้มีการกระทำความผิด จะริบทรัพย์สินได้ตามสัดส่วนของโทษ และการริบทรัพย์สินนี้ไม่ถือว่าเป็นการตัดสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลตามกฎหมายเยอรมนี

(2) การริบทรัพย์สินที่เป็นเสมือนการลงโทษ (Strafalinlich)²⁹

การริบทรัพย์สินที่เป็นเสมือนการลงโทษมักจะใช้กับทรัพย์สินของบุคคลที่สามที่ไม่ใช่ตัวการ หรือผู้ร่วมกระทำความผิด หรือผู้สนับสนุน หากแต่มีความผิดในกรณีที่ได้มีการนำทรัพย์สินของบุคคลที่สามนี้ไปใช้ในการกระทำความผิด ซึ่งการริบทรัพย์สินเช่นนี้ได้ถูกนำไประบุไว้ในกฎหมายฉบับอื่น ๆ อีกหลายฉบับและมีการอธิบายถึงพื้นฐานของเรื่องนี้ โดยอ้างถึงหลักต่าง ๆ หลายหลัก จนกระทั่งปี ค.ศ. 1951 ศาลของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจึงได้มีคำพิพากษาว่าการริบทรัพย์สินของบุคคลที่สามนี้เป็นไปตามหลักในเรื่องความผิดของเจ้าของทรัพย์สิน โดยหลักดังกล่าวไม่จำเป็นจะต้องใช้เฉพาะกับตัวการหรือผู้สนับสนุนเท่านั้น และเห็นว่าการลงโทษตามมาตรานี้ไม่เป็นการขัดกับหลักในรัฐธรรมนูญของสหพันธ์ ต่อมาเมื่อมีการปรับปรุงแก้ไขประมวลกฎหมายอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมาตรา 74a ในปี ค.ศ. 1968 ได้กำหนดให้ริบทรัพย์สินของบุคคลที่สามได้ในกรณีต่อไปนี้

ก. บุคคลที่สามนั้นมีความประมาทอย่างร้ายแรง (Leichtfertig) (เป็นกรณีประมาทที่มีค่าสูงกว่าประมาทปกติโดยค่อนข้างไปทางประมาทอย่างร้ายแรง)³⁰ จึง

²⁸Maxeiner, "Constitutionalizing Forfeiture Law: The German Example," p. 643.

²⁹Ibid, p. 640.

³⁰Ibid, p. 646.

ทำให้ทรัพย์สินหรือสิทธิต่าง ๆ ของตนถูกนำไปใช้เป็นปัจจัย หรือเครื่องมือในการกระทำความผิดหรือเตรียมที่จะกระทำความผิด

ข. บุคคลที่สามได้รู้จากสภาพการณ์แล้วว่าทรัพย์สินนั้นอยู่ในข่ายที่จะต้องถูกริบ แต่ยังสามารถกระทำการโดยมิชอบเพื่อให้ตนได้มาซึ่งทรัพย์สินนั้น

ถึงแม้ว่าเรื่องการริบทรัพย์สินได้ถูก กล่าวถึงไว้ในประมวลกฎหมายของสหพันธ์แล้ว แต่ก็ยังมีปัญหาในเรื่องดังกล่าวเกิดขึ้นอยู่เสมอ ๆ เช่น กรณีการริบทรัพย์สินอย่างใดจึงจะได้สัดส่วนกับความผิดที่ได้กระทำลงซึ่งเป็นเรื่องที่ยังขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาล และในบางครั้งศาลอาจใช้อารมณ์ส่วนตัวเข้ามาตัดสินว่าจะใช้การลงโทษในระดับใดทำให้เกิดความไม่ยุติธรรมได้ และปัญหาที่ยังคงเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์อยู่ในขณะนี้อีกปัญหาหนึ่งได้แก่ การลงโทษริบทรัพย์สินในกรณีบุคคลที่สามมีแนวโน้มไปทางสงสัยว่าน่าจะมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดมากกว่า แต่การลงโทษ เพราะเหตุเพียงสงสัยน่าจะยังไม่เพียงพอ และน่าจะไม่เป็นไปตามหลักรัฐธรรมนูญ

(3) การริบทรัพย์สินที่เป็นมาตรการป้องกัน³¹

มาตรการนี้มีขึ้นเพื่อเป็นการคุ้มครองสังคมให้ปลอดภัยจากอันตราย แต่การริบทรัพย์สินเป็นการลิดรอนสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลอย่างหนึ่ง ดังนั้น การที่จะนำมาตรการนี้มาใช้จะต้องเป็นกรณีที่มีความจำเป็นเหมาะสมและได้สัดส่วนกับการป้องกันอันตรายที่เกิดขึ้นจากทรัพย์สินนั้น หากมีวิธีการใดที่ผ่อนปรนกว่าวิธีการนี้ก็ควรจะนำมาใช้แทน การริบทรัพย์สินตามมาตรา 74a ประมวลกฎหมายอาญา จึงได้กำหนดให้อำนาจศาลที่จะใช้ดุลพินิจได้ว่ากรณีที่กฎหมายกำหนดให้มีการริบนั้นหรือใช้ทรัพย์สินนั้น หากศาลเห็นว่าเพียงแต่มีคำสั่งให้ไม่มีการเคลื่อนย้ายทรัพย์สินนั้นออกไป หรือ ควบคุมทรัพย์สินนั้นด้วยวิธีหนึ่งวิธีใดที่เหมาะสมก็เป็นการเพียงพอที่จะป้องกันอันตรายต่อสังคมแล้ว ศาลอาจออกคำสั่งให้ริบทรัพย์สินนั้นแต่เพียงบางส่วนได้

ทรัพย์สินที่เป็นอันตรายที่อาจจะริบได้นั้นกฎหมายเยอรมนีได้แยกออกเป็น 2 ประเภท คือ

³¹Maxeiner, "Constitutionalizing Forfeiture Law: The German Example," p. 646.

ก. กรณีที่ทรัพย์สินนั้นเป็นอันตรายโดยทั่วไป เช่น อาวุธสงคราม ยาพิษ เป็นต้น

ข. กรณีที่เป็นอันตรายในบางสภาวะการณ์ เช่น ปืนขณะที่อยู่ในมือของคนวิกลจริต เป็นต้น

จากการที่กฎหมายได้แบ่งประเภทของทรัพย์สินที่เป็นอันตรายที่อาจจะริบได้เป็น 2 ประเภทนั้น ได้มีบุคคลบางกลุ่มไม่เห็นด้วยกับการแบ่งประเภทของทรัพย์สินในลักษณะนี้ เนื่องจากบุคคลเหล่านี้มีความเห็นว่าทรัพย์สินดังกล่าวถ้าหากอยู่ในบางสถานที่ก็จะไม่เป็นทรัพย์สินที่เป็นอันตรายต่อสังคมโดยตรง เช่น อาวุธสงครามที่อยู่ในพิพิธภัณฑ์ ซึ่งถ้าหากรัฐได้แยกประเภททรัพย์สินอย่างเด็ดขาดเช่นนี้แล้ว และจำเป็นต้องริบทรัพย์สินดังกล่าวข้างต้นก็จะเป็นการริบทรัพย์สินโดยไม่มีความจำเป็น เพราะทรัพย์สินนั้น ไม่ได้เป็นอันตรายต่อสังคมแล้ว³²

ปัญหาที่เกิดขึ้นในการริบทรัพย์สินปัญหาหนึ่งได้แก่ กรณีที่ทรัพย์สินที่อาจจะถูกริบได้นั้นมีกรรมสิทธิ์ร่วมหรือทรัพย์สินนั้นได้มาเป็นเพียงสิทธิชั่วคราวเท่านั้น ซึ่งในการแก้ไขประมวลกฎหมายอาญา ปี ค.ศ. 1968 ได้กำหนดให้ริบ “สิทธิ” ได้ด้วย โดยให้ริบทรัพย์สินนั้นแล้วรัฐเข้าใช้สิทธินั้นแทน เช่น ได้เป็นเจ้าของทรัพย์สินเมื่อได้ชำระหนี้ที่ติดพันแทนผู้ที่ถูกริบ สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างทรัพย์สินที่ถูกริบกับบุคคลภายนอกนั้น แม้จะมีหลักที่กำหนดไว้ว่าทรัพย์สินที่ริบจะต้องเป็นของผู้กระทำความผิด ในขณะที่ศาลมีคำพิพากษา แต่ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 74a ได้ขยายให้ริบทรัพย์สินที่โอนไปยังผู้อื่นได้ด้วย หากผู้นั้นได้ทรัพย์สินมาโดยที่รู้อยู่แล้วตามสภาพการณ์ว่าทรัพย์สินนั้นอาจจะอยู่ในข่ายที่ถูกริบได้ ซึ่งเป็นหลักในทำนองเดียวกับ Relation Back ส่วน “กำไร” ที่ได้จากการกระทำความผิดก็เป็นทรัพย์สินที่สามารถจะริบได้ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 73-73 d และบุคคลภายนอกก็อาจจะถูกริบทรัพย์สินได้ เนื่องจากเป็นกำไรที่ได้มาจากการกระทำความผิด โดยเฉพาะในกรณีที่ผู้กระทำความผิดเป็นตัวแทน หรือกระทำการแทนตน หรือบุคคลที่สามนั้น ได้รับเอาทรัพย์สินนั้นมาโดยรู้อยู่แล้วว่าเป็นทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด

³²Maxeiner, “Constitutionalizing Forfeiture Law: The German Example,” p. 646.

3) กระบวนวิธีพิจารณาในคดีริบทรัพย์สินของประเทศสหพันธ์รัฐเยอรมนี³³

โดยปกติการริบทรัพย์สินจะดำเนินคดีควบคู่กับคดีอาญาแก่ผู้กระทำความผิด ส่วนการฟ้องตัวทรัพย์สินจะกระทำต่อเมื่อหาตัวผู้กระทำความผิดไม่ได้ และในการฟ้องคดีอาญานุคคลที่สามซึ่งมีส่วนได้เสียในคดีสามารถร้องขอเข้ามาในคดีอาญาได้ โดยบุคคลนั้นมีสิทธิเช่นเดียวกับจำเลยในคดีนั้น แต่ถ้าบุคคลภายนอกไม่ได้ร้องขอเข้ามาในคดีถ้าศาลเห็นสมควรประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาทำให้สิทธิแก่ศาลที่จะบังคับเรียกบุคคลนั้นเข้ามาได้ส่วนได้ด้วย ส่วนในกรณีที่แยกฟ้องคดีริบทรัพย์สินเป็นคดีต่างหากนั้น ถ้าเป็นกรณีริบทรัพย์สินเพื่อการลงโทษแล้ว ถึงแม้ว่าผู้กระทำความผิดจะหลบหนีไป หรือหาตัวไม่พบก็สามารถฟ้องได้ แต่ถ้ากฎหมายกำหนดให้ต้องฟ้องตัวผู้กระทำความผิดเท่านั้น และไม่สามารถตามตัวผู้กระทำความผิดได้เช่นนี้ไม่สามารถแยกฟ้องคดีริบทรัพย์สินออกไปต่างหากได้ ในขณะที่เดียวกันการพิสูจน์ความผิดในการฟ้องคดีริบทรัพย์สินตามมาตรการป้องกันสามารถแยกฟ้องเป็นคดีต่างหากได้เสมอ ไม่ว่าจะมีความผิดที่เป็นไปได้หรือไม่ก็ตาม ทั้งโดยทางข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย เพราะทรัพย์สินดังกล่าวเป็นทรัพย์สินที่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสังคม และไม่ถูกจำกัดด้วยเรื่องอายุความหรือการอภัยโทษ

จะเห็นได้ว่าการริบทรัพย์สินของประเทศสหพันธ์รัฐเยอรมนีได้แบ่งการริบทรัพย์สินแตกต่างจากประเทศสหรัฐอเมริกา โดยประเทศสหพันธ์รัฐเยอรมนีถือว่าการริบทรัพย์สินเป็น โทษทางอาญาอย่างหนึ่ง จึงได้แบ่งการริบทรัพย์สินตามวัตถุประสงค์ของการลงโทษซึ่งเป็นการสะดวกต่อการฟ้องเพื่อดำเนินกระบวนวิธีพิจารณาความ เนื่องจากผู้ฟ้องไม่ต้องคำนึงว่าจะต้องฟ้องเป็นคดีที่ศาลใด เพราะถ้าฟ้องผิดศาลแล้วศาลอาจจะไม่ยอมรับคำฟ้อง ทำให้เป็นการเสียเวลาและทำให้ผู้กระทำความผิดสามารถโยกย้ายทรัพย์สินให้พ้นจากการถูกริบได้ทัน ทำให้การลงโทษริบทรัพย์สินไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ นอกจากนี้ผู้ฟ้องดูแลเพียงว่าทรัพย์สินนั้นมีลักษณะเป็นความผิดโดยตัวของมันเองหรือเป็นอันตรายต่อสังคมหรือไม่ก็เป็นการเพียงพอแล้ว เนื่องจากถ้าทรัพย์สินนั้นมีลักษณะที่เป็นความผิด โดยตัวของมันเองแล้วก็สามารถฟ้องตัวทรัพย์สิน

³³Maxeiner, "Constitutionalizing Forfeiture Law: The German Example," p. 656.

นั้นได้เลยโดยไม่ต้องฟ้องตัวผู้กระทำความผิดก่อน ซึ่งจะเห็นได้ว่าเป็นการป้องกันไม่ให้มีการกระทำความผิดได้อย่างมีประสิทธิภาพพอสมควร เพราะการฟ้องคดีสามารถทำได้ อย่างสะดวกรวดเร็ว

จากที่กล่าวมาแล้วว่าในประเทศสหรัฐอเมริกาได้แบ่งการริบทรัพย์สิน ออกเป็นการริบทรัพย์สินทางแพ่งและการริบทรัพย์สินในทางอาญา ซึ่งการริบทรัพย์สินทางแพ่งถือว่าวัตถุที่ใช้ในการกระทำความผิดหรือได้ครอบครองทรัพย์สินนี้ไว้โดยผิดกฎหมายเป็นการกระทำที่ละเมิดกฎหมาย เพราะทรัพย์สินนั้นเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมายและต้องถูกริบ การโอนต่อ ๆ มาจึงไม่มีผล และผู้รับโอนจะอ้างว่าตนได้รับโอนโดยสุจริตไม่ได้ ส่วนการฟ้องคดีจะฟ้องยังศาลที่ทรัพย์สินนั้นตั้งอยู่และฟ้องตัวทรัพย์สินนั้นเองเป็นจำเลยในคดีโดยตรง และจะได้ตัวผู้กระทำความผิดหรือไม่ก็ได้ การรับฟังพยานหลักฐานจะใช้หลักการชั่งน้ำหนักพยานตามปกติ สำหรับการริบทรัพย์สินในคดีอาญานั้นประเทศสหรัฐอเมริกาถือเป็นโทษอย่างหนึ่งการที่รัฐจะริบทรัพย์สินได้ก็แต่เฉพาะที่มีกฎหมายบัญญัติไว้เท่านั้น ส่วนการฟ้องคดีจะฟ้องตัวผู้กระทำความผิดไม่ใช่ฟ้องตัวทรัพย์สิน และการรับฟังพยานหลักฐานจะต้องใช้หลักพิสูจน์พยานหลักฐานจนปราศจากข้อสงสัย

ในประเทศไทยก็มีกฎหมายเกี่ยวกับการริบทรัพย์สินเช่นเดียวกัน โดยมีทั้งการริบทรัพย์สินทางแพ่งและทางอาญา นอกจากนี้ยังมีการริบทรัพย์สินตามกฎหมายอื่นด้วย เช่นการริบทรัพย์สินตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 การที่มีพระราชบัญญัติฉบับนี้เนื่องจากการลักลอบค้ายาเสพติดเป็นการกระทำเป็นกระบวนการในระดับองค์กรอาชญากรรมที่ก่อให้เกิดปัญหาต่อการพัฒนาประเทศ เนื่องจากยาเสพติดเป็นสิ่งที่ทำลายสุขภาพอนามัยของผู้เสพ ซึ่งเป็นทรัพยากรที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ เมื่อคนในประเทศไม่มีคุณภาพแล้วย่อมก่อให้เกิดผลกระทบถึงเรื่องอื่น ๆ ด้วย เช่นปัญหาสังคมต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ

2.4 การริบทรัพย์สิ้นของประเทศไทย

1) ความเป็นมาของการริบทรัพย์สิ้น

การริบทรัพย์สิ้นเป็น โทษที่มีมาแต่โบราณกาล มีลักษณะเป็นโทษแท้ คือ ริบทรัพย์สิ้นทั้งหมดของผู้กระทำความผิดเอาเป็นของรัฐทั้งสิ้น เรียกว่า ริบราชบาต (La Confiscation Generale)³⁴ โทษเช่นนี้มีผลร้ายตกแก่ครอบครัวของผู้ต้องโทษมากเกินไป กฎหมายจึงยกเลิกเสีย และเปลี่ยนมาเป็นริบทรัพย์สิ้นเฉพาะสิ่งเกี่ยวกับความผิด (La Confiscation Speciale) การริบทรัพย์สิ้นเปลี่ยนลักษณะมาเป็นโทษปะปนกับวิธีการเพื่อความปลอดภัย การริบทรัพย์สิ้นอาจกระทำเพื่อมิให้ผู้กระทำความผิดได้รับผลจากการกระทำความผิดของตน โดยริบสิ่งที่ได้มาในการกระทำความผิด ซึ่งมีลักษณะเป็นการลงโทษ หรืออาจริบทรัพย์สิ้นที่บุคคลมิไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิด ซึ่งมีลักษณะเป็นวิธีการเพื่อความปลอดภัย เพราะยังไม่มีมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น การริบทรัพย์สิ้นอาจเป็นโทษตามประมวลกฎหมายอาญา หรือเป็นโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมายอื่น โดยเฉพาะก็ได้ และอาจเป็นการริบโดยเด็ดขาด หรือเป็นการริบที่อยู่ในดุลพินิจของศาลก็ได้ โทษริบทรัพย์สิ้นบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18 (5) โทษริบทรัพย์สิ้น เป็นโทษที่ใช้ประกอบกับโทษอื่น ไม่ใช่เป็นโทษหลักหรือโทษประธาน เนื่องจากไม่มีกฎหมายใดบัญญัติว่า ผู้ใดทำความผิดอย่างนั้นอย่างนี้ แล้วต้องถูกลงโทษริบทรัพย์สิ้นแต่เพียงอย่างเดียว แต่ผู้ที่จะถูกลงโทษริบทรัพย์สิ้นได้ความผิดนั้นต้องมีโทษหลักหรือ โทษประธานอยู่ก่อน เช่นมีโทษจำคุก หรือมีโทษกักขัง หรือโทษปรับอยู่แล้วจึงมีโทษริบทรัพย์สิ้นประกอบเข้าไป โทษริบทรัพย์สิ้นมีบัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายอาญามาตรา 32, 33 และ 34

ตามกฎหมายอาญาเมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นรัฐมีอำนาจใช้บังคับกฎหมายได้โดยตรง ผู้เสียหายไม่จำเป็นต้องเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย เว้นแต่เป็นกรณีความผิดส่วนตัว ในกรณีของการลงโทษกฎหมายอาญา ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้รับโทษกลับตัวเป็นคนดี หรือเพื่อเป็นการข่มขู่ผู้รับโทษและบุคคลอื่นให้หวาดกลัวจะได้ไม่กระทำ

³⁴จิตติ ดิงศภัทย์, คำอธิบายกฎหมายอาญาภาค 2, พิมพ์ครั้งที่ 8 (กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2529), หน้า 1033.

การฝ่าฝืนกฎหมายอย่างเดียวกันนั้นอีก หรือเพื่อให้สังคมปลอดภัย หรือเพื่อเป็นการแก้แค้นทดแทนให้แก่ชุมชน รวมทั้งผู้เสียหายในการกระทำความผิดอาญาของผู้กระทำความผิด การลงโทษทางอาญานั้นมิได้มุ่งแต่เฉพาะชีวิตร่างกายของผู้กระทำความผิดเท่านั้น หากยังได้รวมถึงทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดด้วย เช่น การลงโทษปรับ และการลงโทษริบทรัพย์สิน ซึ่งเป็นการริบทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายอาญา

2) การริบทรัพย์สินตามกฎหมายเฉพาะได้แก่ การริบทรัพย์สินตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาพระราชบัญญัติต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับยาเสพติดที่มีผลใช้บังคับอยู่นั้น ไม่สามารถปราบปรามความรุนแรงในเรื่องนี้ได้ เป็นเพราะพระราชบัญญัติส่วนใหญ่เหล่านี้จะเน้นหนักไปทางด้านการจัดตั้งระบบในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ส่วนมาตรการลงโทษนั้นแม้จะมีการกำหนดโทษไว้สูงถึงขั้นประหารชีวิต หรือจำคุกตลอดชีวิตก็ยังไม่สามารถปราบปรามอาชญากรรมดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบกับยังไม่มีพระราชบัญญัติฉบับใดกล่าวถึงการริบทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดไว้เลย ทั้ง ๆ ที่มาตรการนี้เป็นการตัดแรงจูงใจในการกระทำความผิดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งโดยความเป็นจริงแล้วทรัพย์สินดังกล่าวเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมาย เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ปัญหายาเสพติดยังคงมีอยู่และทวีความรุนแรงมากขึ้น ทรัพย์สินที่ได้มาจากการค้ายาเสพติดนี้ นอกจากผู้ค้าจะได้นำไปใช้ในการขยายขอบเขตการค้ายาเสพติด ทำให้ภัยอันตรายได้ขยายกว้างขึ้นแล้ว ผู้ค้ายาเสพติดยังได้นำทรัพย์สินประเภทนี้ไปใช้ในการกระทำความผิดอย่างอื่นที่เป็นการกระทบกระเทือนความสงบสุขของสังคมต่อไป ดังนั้นมาตรการที่สำคัญมาตรการหนึ่งในพระราชบัญญัติฉบับนี้ จึงได้แก่การริบทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด กล่าวโดยทั่วไปทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดนั้นเป็นทรัพย์สินที่จะต้องถูกริบตามกฎหมายอาญาอยู่แล้ว แต่จากความเป็นจริงรัฐไม่สามารถดำเนินการริบทรัพย์สินนั้นได้ เพราะทรัพย์สินที่ได้มาจากการค้ายาเสพติดจะได้มาครั้งแรกในรูปของเงิน และมักจะโอนให้กัน โดยใช้ระบบทางธุรกิจ เช่นการ โอนเงินให้กัน โดยผ่านธนาคารแล้วจึงเปลี่ยนสภาพเป็นทรัพย์สินอื่นต่อไป ถึงแม้ว่ารัฐจะสามารถสืบสวนจนรู้ว่าบุคคลผู้กระทำการมีฐานะร่ำรวยผิดปกติ

โดยไม่ได้มีรายได้อื่นใดที่จะสร้างควมร่ำรวยให้ตนเองได้มากขนาดนั้น แต่เจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็น โจทก์ก็ไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าทรัพย์สินรายการใดเป็นทรัพย์สินที่ได้มาจากการค้ายาเสพติด เมื่อ โจทก์พิสูจน์ไม่ได้ศาลก็ไม่สามารถสั่งให้ริบทรัพย์สินนั้นได้³⁵ มาตรการริบทรัพย์สินจึง ได้ถูกบัญญัติ ขึ้นในพระราชบัญญัติฉบับใหม่³⁵ โดยกำหนดให้ ริบทรัพย์สินของผู้กระทำความผิด 2 ประเภท คือ

(1) ทรัพย์สินที่ได้ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิดเกี่ยวกับ ยาเสพติด³⁶ ได้แก่ทรัพย์สินที่ผู้กระทำความผิดมีไว้โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะนำไปใช้ในการกระทำความผิด ซึ่งโดยสภาพของทรัพย์สินจะมีความผิดโดยตัวของมันเองหรือไม่ก็ได้ เช่น การนำรถยนต์ไปใช้ในการขนเฮโรอีน กรณีนี้รถยนต์ไม่มีสภาพเป็น ความผิดโดยตัวเองแต่จะมีความผิด และศาลมาสามารถริบได้ เมื่อนำไปขนเฮโรอีน หรือ การมีเครื่องมือในการทำเฮโรอีน กรณีนี้เครื่องมือนั้นมีลักษณะเป็นความผิดโดยตัวของ มันเองอยู่แล้ว เพราะเป็นสิ่งจำเป็นที่จะใช้ในการกระทำความผิดหรือถ้าขณะนั้นความผิด ยังไม่ได้ปรากฏ แต่ก็สามารถคาดการณ์ล่วงหน้าได้ว่า สามารถจะนำเครื่องมือดังกล่าวไป ทำความผิดในอนาคตได้ ซึ่งเป็นการริบทรัพย์สินตามวิธีการเพื่อปลอดภัย

(2) ทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด (ทรัพย์สิน ที่ได้มาจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด (Fruits of Crime หรือ Proceeds of Crime))³⁷ ซึ่งพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับ ยาเสพติด พ.ศ. 2534 ได้บัญญัติบทนิยามของคำว่า “ทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำ ความผิด” ไว้ในมาตรา 3 ว่าให้หมายความรวมถึงเงินหรือทรัพย์สินนั้นเปลี่ยนสภาพไป จากเดิมไม่ว่าจะมีการเปลี่ยนสภาพกี่ครั้ง และไม่ว่าเงินหรือทรัพย์สินนั้นจะอยู่ใน ความครอบครองของบุคคลอื่น โอนไปเป็นของบุคคลอื่นหรือปรากฏตามหลักฐานทาง

³⁵สุรพล ไตรเวทย์, “ประเด็นน่าสนใจในร่างกฎหมายปราบปรามยาเสพติดฉบับ ใหม่,” วารสารสำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด 1, 2 (มีนาคม 2533): 46-47.

³⁶เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

³⁷เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

ทะเบียนว่าเป็นของบุคคลอื่นก็ตาม จากบทนิยามในพระราชบัญญัตินี้จะเห็นว่ากฎหมายได้รวมถึงทรัพย์สินที่ผู้กระทำความผิดได้มาจากการฟอกเงินด้วย

การฟอกเงิน (Money Laundering) คือ การเปลี่ยนเงินที่ได้มาโดยผิดกฎหมายหรือโดยมิชอบด้วยกฎหมายให้เสมือนหนึ่งว่าเป็นเงินที่ได้มาโดยชอบ หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าการฟอกเงินเป็นขบวนการซึ่งบุคคลปกปิดแหล่งที่มาของรายได้ที่ผิดกฎหมาย และทำรายได้นั้นให้กลายเป็นรายได้ที่ชอบด้วยกฎหมาย³⁸ การฟอกเงินมีบทบาทอย่างมากต่อกิจกรรมขององค์กรอาชญากรรม โดยเฉพาะอาชญากรรมทางการค้าเสรีอื่น เพราะการฟอกเงินจะทำให้องค์กรอาชญากรรมหมุนเวียนเงินที่ซื้อ-ขายเสรีอื่นไปสู่การลงทุนทางธุรกิจที่ชอบด้วยกฎหมายและนำกำไรจากการลงทุนมาประกอบอาชญากรรมต่อ ๆ ไป วิธีฟอกเงินของผู้กระทำความผิดที่ง่ายที่สุด ได้แก่ การโอนเงินทางธนาคาร ซึ่งกระทำได้โดยการที่ผู้กระทำความผิดเปิดบัญชีเงินฝากส่วนบุคคลในชื่อต่าง ๆ กันในสถาบันการเงิน แล้วฝากเงินสดเข้าบัญชีในชื่อเหล่านั้น เงินที่ฝากนี้สามารถถอนออกจากบัญชีได้โดยการจ่ายเช็คให้แก่บุคคลภายนอก ซึ่งอาจจะเป็นเจ้าของเงินที่แท้จริงหรือโอนไปยังธนาคารอื่นต่อไป³⁹ ซึ่งเป็นการยากที่เจ้าหน้าที่จะตรวจสอบร่องรอยทางการเงินเหล่านี้ได้ ในกรณีของประเทศไทย การนำเงินตราต่างประเทศเข้ามาโดยประการใดก็ตาม ธนาคารแห่งประเทศไทยจะไม่มีตรวจสอบหลักฐานที่แสดงว่าเงินที่นำมาจากต่างประเทศนั้นมีแหล่งที่มาอย่างไร มีการประกอบกิจการตามที่ระบุไว้จริงหรือไม่ จะตรวจสอบเพียงว่าผู้ที่ได้เงินตราต่างประเทศมานั้นได้แสดงหลักฐานการได้มาครบถ้วนหรือไม่ ดังนั้นจึงเป็นช่องทางให้ผู้กระทำความผิดใช้บริษัทที่มีการตั้งขึ้นเพื่อบังหน้า เป็นเครือข่ายในการโอนเงินผ่านระบบสถาบันการเงินได้ นอกจากนี้

³⁸The President's Commission of Organized Crime, **Money Laundering: The Problem and the Response** (Washington, D.C.: The President's Commission on Organized Crime, 1983), p. 7.

³⁹Jim Smith, **Report and Recommendation Attorney General's Study Commission on Money Laundering** (Tampa, FL: Department of Legal Affairs, 1984), pp. 8-9.

การฟอกเงินจะทำให้ได้มาจากการกระทำความผิดแล้วยังอาจจะแปรเปลี่ยนสภาพเป็นทรัพย์สิน เช่น บ้านและที่ดินหรือเป็นหุ้นส่วนร่วมลงทุนในธุรกิจที่ถูกกฎหมายได้ ขณะเดียวกันกฎหมายของประเทศไทยก็ไม่เปิดโอกาสให้มีการตรวจสอบทรัพย์สินของบุคคลเป็น การเฉพาะ อีกทั้งยังคุ้มครองสิทธิในทางทรัพย์สินของเอกชนอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะการตรวจสอบบัญชีธนาคารจะเห็นได้ว่า วัตถุประสงค์ที่แน่นอนของการฟอกเงินมีอยู่สองประการ คือ

(1) ผู้กระทำความผิดด้วยการค้ายาเสพติด ต้องการที่จะปิดบังความเป็นเจ้าของเงินที่แท้จริง เนื่องจากไม่ต้องการให้ผู้อื่นรู้ว่าตนเองเป็นผู้ค้ายาเสพติด และมีส่วนร่วมในการโอนเงินสดซึ่งได้มาโดยผิดกฎหมาย

(2) ผู้กระทำความผิดด้วยการค้ายาเสพติดประสงค์ที่จะเปลี่ยนรูปแบบของเงินที่ได้มาจากค้ายาเสพติด และการฟอกเงินเป็นวิธีการหนึ่งที่สามารถลดปริมาณเงินจำนวนมหาศาลกลายเป็นเรื่องปกติธรรมดาในสายตาบุคคลภายนอก⁴⁰

ตามหลักการดำเนินกระบวนการพิจารณาความทั่วไปของประเทศไทย ภาระการพิสูจน์จะเป็นไปตามหลักทั่วไปที่ยึดหลักคุ้มครองเสรีภาพของบุคคลเป็นสำคัญ ดังนั้นการสันนิษฐานความผิดของผู้ต้องหา นั้น กฎหมายจึงได้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่าเขาเป็นผู้กระทำความผิด โดยที่ผู้กล่าวหาหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐมีหน้าที่ต้องพิสูจน์ให้ได้ตามที่กล่าวหา แต่ในกรณีคดีทรัพย์สินของผู้ค้ายาเสพติดนั้น ในเรื่องของภาระการพิสูจน์กฎหมายได้กำหนดให้ผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้พิสูจน์ที่มาของทรัพย์สิน ซึ่งเป็นหลักที่ใช้ผ่อนคลายเป็นหลักเกณฑ์ทั่วไปของภาระการพิสูจน์ เนื่องจากความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเป็นเรื่องยากที่ผู้กล่าวหาจะเข้าไปพิสูจน์ว่าทรัพย์สินใดเป็นทรัพย์สินที่ผู้ถูกกล่าวหาได้มาจากการกระทำความผิด ประกอบกับทรัพย์สินที่ได้มาจากการค้ายาเสพติดนั้นผู้ครอบครองย่อมเป็นผู้ที่ทราบดีกว่าผู้อื่นว่าทรัพย์สินนั้นตนได้มาด้วยวิธีการใด และพยานหลักฐานต่าง ๆ ย่อมอยู่ในความรู้เห็นส่วนตัวของผู้กระทำความผิดแต่เพียงฝ่ายเดียวเท่านั้น จึงไม่เป็นการยากที่จะ

⁴⁰ปิยะพันธ์ สารกรบริรักษ์, “การกำหนดความผิดอาญาฐานเกี่ยวกับการฟอกเงิน,” (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543), หน้า 44.

นำพยานหลักฐานที่ตนเองรู้ออกมาอย่างเกิดขึ้นโดยปกติ ข้อเท็จจริงอีกอย่างหนึ่งจะเกิดขึ้นตามมา ฝ่ายที่ปฏิเสธความเป็นไปได้ของเท็จจริงอย่างหลังจะต้องมีหน้าที่รับภาระการพิสูจน์ไปเพื่อแสดงความบริสุทธิ์ของตนเอง กล่าวคือผู้ที่ค้ายาเสพติดย่อมมีทรัพย์สินมากซึ่งเป็นข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นหลังจากมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นแล้ว ถ้าผู้ถูกกล่าวหาปฏิเสธย่อมมีหน้าที่ต้องพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของทรัพย์สินนั้น

ในเรื่องความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดถ้ารัฐไม่ยอมผ่อนคลายหลักในเรื่องภาระการพิสูจน์ โดยให้หน้าที่นำสืบตกอยู่กับฝ่ายผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดแล้ว รัฐก็ไม้อาจเข้ารับทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดได้ เนื่องจากไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าทรัพย์สินนั้นได้มาจากการกระทำความผิดหรือไม่ และทรัพย์สินก็จะถูกนำไปใช้ในการกระทำความผิดครั้งต่อ ๆ ไป ก่อให้เกิดความกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศต่อไป อย่างไรก็ตามหลักเกณฑ์ที่ใช้ผ่อนคลายหลักในเรื่องภาระการพิสูจน์ไม่ใช่ของใหม่ที่เพิ่งมีในพระราชบัญญัติฉบับนี้ แต่ได้มีการกำหนดไว้ในกฎหมายต่าง ๆ ถึง 13 ฉบับ เช่นประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 211, 286 เป็นต้น

การรับทรัพย์สินกรณีของการค้ายาเสพติดนั้น รัฐไม่สามารถรับทรัพย์สินของผู้ต้องหาได้ทันทีที่สืบรู้ว่าบุคคลใดเป็นผู้กระทำความผิด หากแต่ต้องมีกลไกที่เหมาะสมและเป็นธรรมในการรับทรัพย์สิน ดังนั้นการรับทรัพย์สินจึงเริ่มต้นด้วยเลขานุการสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) มีคำสั่งให้คณะกรรมการทำการตรวจสอบทรัพย์สินของผู้ต้องหาว่าค้ายาเสพติด ซึ่งพระราชบัญญัติมาตรการป้องกันฯ มาตรา 15 ได้กำหนดให้คณะกรรมการประกอบด้วย ประธาน ป.ป.ป. เป็นประธานกรรมการ ปลัดกระทรวงยุติธรรม อัยการสูงสุด เลขานุการ-คณะกรรมการกฤษฎีกา ผู้อำนวยการสำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน อธิบดีกรมตำรวจ อธิบดีกรมบังคับคดี อธิบดีกรมศุลกากร อธิบดีกรมที่ดิน ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นกรรมการ และเลขานุการเป็นกรรมการและเลขานุการ ต่อจากนั้นเจ้าของทรัพย์สินก็มีหน้าที่จะต้องพิสูจน์ต่อคณะกรรมการดังกล่าวว่าตนได้ทรัพย์สินนั้นมาโดยชอบด้วยกฎหมาย หากพิสูจน์ไม่ได้คณะกรรมการก็มีอำนาจสั่งยึดหรืออายัดทรัพย์สินนั้น

3. ความมุ่งหมายในการลงโทษริบทรัพย์สิน⁴¹

เมื่อบุคคลใดกระทำการอันใดอันหนึ่งซึ่งกฎหมายห้าม ถือว่าเป็นการขัดต่อประโยชน์ของชุมชน บุคคลนั้นก็ได้อธิบายว่ากระทำความผิด ความผิดอาจจะมีรูปเรื่องผิดแผกแตกต่างกันไปได้มากหลาย สุดแล้วแต่ลักษณะของการกระทบกระเทือน ซึ่งความผิดได้เป็นเหตุให้เกิดขึ้นแก่ผลประโยชน์ของชุมชน ความผิดหาใช่เป็นแต่เพียงการฝ่าฝืนต่อกฎหมายเท่านั้นไม่ ยังเป็นปรากฏการณ์ชนิดหนึ่ง (Phenomenon) ของชีวิตในชุมชน เป็นเหตุการณ์อันจำเป็นจะต้องเกิดขึ้นและหลีกเลี่ยงมิได้ มูลเหตุที่ก่อให้เกิดความผิด เช่น เกิดจากสัญชาตญาณชั่วร้าย เกิดจากการอบรมที่เลว เกิดจากความคับแค้นผิดเคือง เป็นต้น การที่จะกำจัดมูลเหตุเหล่านี้ให้หมดสิ้นหรือจะลบล้างความผิดมิให้เกิดขึ้นนั้นย่อมเป็นการพ้นวิสัย ได้แต่เพียงหาทางแก้ไขเยียวยาให้ความผิดบรรเทาลงอันพึงกระทำได้ 2 ทาง คือ

1) วิธีป้องกัน ได้แก่ วิธีกำจัดขัดขวางการแผ่ขยายตัวของความผิด วิธีนี้เป็นวิธีที่จะเป็นการตัดต้นเหตุแห่งความผิด

2) วิธีปราบปราม คือ การกระทำตอบ (Reaction) อย่างเข้มแข็งและโดยตรงต่อตัวบุคคลที่กระทำนั่นเอง

โทษเป็นการกระทำตอบหรือปฏิกิริยาของชุมชนในการที่จะปราบปรามผู้กระทำผิด การลงโทษมีมูลมาจากความรู้สึกของประชาชน รัฐมีความจำเป็นจะต้องจัดการลงโทษเพื่อคลายความวิตกของประชาชนถึงภัยที่เกิดขึ้นแก่ตนเองอันเป็นหนทางที่จะรักษาไว้ซึ่งความสงบเรียบร้อยในหมู่ประชาชน ความมุ่งหมายในการลงโทษพอจำแนกได้ 4 ประการ คือ

- 1) เป็นการชดใช้ความเสียหายที่เกิดขึ้น (Retribution)
- 2) เป็นการป้องกันมิให้ผู้กระทำผิดกระทำผิดอีก (Prevention)
- 3) เป็นการปราบปรามมิให้ผู้อื่นเอาเยี่ยงอย่าง (Deterrence)

⁴¹พิพัฒน์ จักรางกูร, “การริบทรัพย์สิน,” (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2502), หน้า 1.

4) เพื่อคัดค้านนิสัยสันดานของผู้กระทำผิดให้ดีขึ้น (Reformation)

การลงโทษไม่เพียงแต่เป็นปฏิกิริยาต่อความผิด ยังมีความประสงค์เพื่อป้องกันผู้กระทำผิดจากการกระทำผิดในเวลาต่อไป ฉะนั้นการลงโทษตามแบบเดิมไม่สามารถบรรลุผลจึงต้องเปลี่ยนใช้วิธีอื่น การลงโทษเพื่อชดใช้ความเสียหาย กับการลงโทษเพื่อให้เป็นตัวอย่าง ได้สูญเสียความนิยม หลักสำคัญของการลงโทษต้องเป็นการป้องกันการกระทำผิด วิธีการป้องกันยังเป็นสาระสำคัญในการดำเนินการกับผู้กระทำผิด⁴²

ในเรื่องการริบทรัพย์สินนั้น ในกฎหมายของบางประเทศก็ไม่ได้บัญญัติไว้ให้การริบทรัพย์สินเป็นโทษ โดยบัญญัติไว้ให้เป็นวิธีการเพื่อความปลอดภัย เช่น ประมวลกฎหมายอาญาของอิตาลี ที่ได้แยกโทษและวิธีการเพื่อความปลอดภัยออกจากกัน ในมาตรา 17 ของประมวลกฎหมายอาญาของอิตาลี ซึ่งเป็นบทบัญญัติถึงเรื่องโทษ ไม่มีกล่าวถึงการริบทรัพย์สินเลย แต่การริบทรัพย์สินกลับไปอยู่ในวิธีการเพื่อความปลอดภัย ในมาตรา 236⁴³

แม้แต่ในร่างประมวลกฎหมายอาญาของไทย ปี พ.ศ. 2491 ก็ไม่ได้บัญญัติให้การริบทรัพย์สินเป็นโทษ แต่ได้บัญญัติให้อยู่ในวิธีการเพื่อความปลอดภัย โดยกำหนดว่าโทษมีอยู่ 3 ชนิด คือ

- 1) ประหารชีวิต
- 2) จำคุก
- 3) ปรับ

ส่วนวิธีการเพื่อความปลอดภัยมีอยู่ 6 ชนิด คือ

- 1) กักกัน
- 2) ห้ามเข้าเขตกำหนด
- 3) ริบทรัพย์สิน
- 4) เรียกประกันทัณฑ์บน
- 5) คุมตัวไว้ในสถานพยาบาล

⁴²พิพัฒน์ จักรางกูร, เรื่องเดียวกัน, หน้า 3.

⁴³เรื่องเดียวกัน, หน้า 14.

6) ห้ามประกอบอาชีพบางอย่าง⁴⁴

วิธีการเพื่อความปลอดภัยถือว่าความผิดที่เกิดขึ้นเป็นเสมือนหนึ่งสัญญาณของอันตราย จึงวางกำหนดวิธีป้องกันสังคม คือ มองไปข้างหน้าหาอนาคตว่าจะใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยอย่างไร ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 33 ให้อำนาจศาลในการใช้ดุลพินิจที่จะริบทรัพย์สินหรือไม่ เช่นเดียวกับกฎหมายลักษณะอาญา มาตรา 27 ตามธรรมดาเมื่อศาลจะริบทรัพย์สินใด จะต้องเห็นเหตุว่าถ้าขึ้นปล่อยให้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้นอยู่กับจำเลย น่าจะบังเกิดความผิดขึ้นอีก ความประสงค์ของกฎหมายที่ให้ริบทรัพย์สินเหล่านั้นเสีย ก็เพื่อจะทอนกำลังของผู้ร้ายให้ขาดเครื่องมือ เป็นการระงับดับเหตุร้ายในเบื้องต้น มิได้ประสงค์จะริบทรัพย์สินเพื่อตัดความชอบธรรมในการที่เขาจะใช้ทรัพย์สินในทางสุจริตต่อไป กฎหมายต้องการเพียงแต่หาทางขัดขวางทุกทางเท่าที่จะกระทำได้ เพื่อมิให้ผู้กระทำความผิดกระทำความผิดขึ้นใหม่อีก แม้ผลที่ได้จากการกระทำความผิดก็เอามาเสียเพื่อมิให้ได้รับผลประโยชน์จากการกระทำผิดนั้น⁴⁵

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เป็นประเทศหนึ่งที่มีการศึกษาเรื่องการริบทรัพย์สิน แต่เดิมมานักกฎหมายเยอรมนีมักจะเห็นว่าการริบทรัพย์สินอาจแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ (1) การลงโทษ (Punitive) และ (2) เป็นการป้องกัน (Preventive) โดยมีการเสนอแนวในการแบ่งแยกว่า หากริบทรัพย์สินใดเป็นการริบทรัพย์สินของตัวการหรือผู้ร่วมกระทำผิดแล้วก็เป็นมาตรการลงโทษ แต่การริบทรัพย์สินในกรณีค้ำนึ่งว่าเป็นของผู้ใด เป็นมาตรการป้องกัน แต่ต่อมาก็ยอมรับว่ามีกฎหมายที่ให้ริบทรัพย์สินของบุคคลที่สาม อยู่เช่นในบางกรณีซึ่งมีลักษณะไปทางมุ่งลงโทษ จึงเกิดแนวการแบ่งแยกใหม่ว่ามีการริบทรัพย์สินอีกประเภทหนึ่งซึ่งมาตรการเสมือนลงโทษ (Punishment Like Forfeiture) ระยะเวลาจึงมีผู้เสนอว่าการแบ่งแยกเป็น 2 แบบนั้นควรดูที่ความมุ่งหมาย ถ้าเป็นการริบทรัพย์สินเพราะการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งในอดีตก็เป็นเรื่องมาตรการลงโทษหรือ

⁴⁴พิพัฒน์ จักรางกูร, เรื่องเดียวกัน, หน้า 7.

⁴⁵เรื่องเดียวกัน, หน้า 43-44.

เสมือนลงโทษ ส่วนการริบทรัพย์สิน โดยไม่คำนึงถึงการกระทำในอดีตของผู้กระทำ คนหนึ่งคนใด แต่เป็นเพื่อป้องกันอันตรายต่อสังคมก็เป็นมาตรการป้องกัน⁴⁶

4. หลักการการริบทรัพย์สินที่เป็นมาตรการลงโทษ

มาตรา 2 ในประมวลกฎหมายอาญาได้บัญญัติไว้ว่า บุคคลจักต้องรับโทษทางอาญาต่อเมื่อได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้น ต้องเป็นโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย และมาตรา 48 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 บัญญัติไว้ว่า สิทธิของบุคคลในทรัพย์สินย่อมได้รับความคุ้มครอง ขอบเขตแห่งสิทธิและการจำกัดสิทธิเช่นว่านี้ ย่อมเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ เกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว ในกฎหมายเยอรมนีมีหลักพิจารณาในการริบทรัพย์สินที่เป็นมาตรการลงโทษ 3 ประการ คือ

1) หลักเรื่องความผิด เนื่องจากเกียรตินิยมของมนุษย์จะต้องมีตามรัฐธรรมนูญ ดังนั้น การนำบุคคลใดมาลงโทษต้องเป็นเรื่องที่ผู้ผู้นั้นมีความผิดอย่างใดอย่างหนึ่ง

2) หลักประกันสิทธิในทรัพย์สิน ในรัฐธรรมนูญเยอรมนีไม่มีบทบัญญัติให้การริบทรัพย์สินโดยแจ้งชัด ทำให้สงสัยว่าจะเป็นการขัดกับหลักประกันสิทธิในทรัพย์สินตามรัฐธรรมนูญหรือไม่ เพราะเป็นการให้ตกเป็นของรัฐ โดยไม่มีการจ่ายค่าทดแทน แต่ศาลยุติธรรมสหพันธ์เห็นว่าโทษริบทรัพย์สินอันเป็นผลมาจากการกระทำความผิดอาญาไม่ขัดต่อหลักดังกล่าว เพราะแม้แต่เสรีภาพของผู้กระทำความผิดก็อาจถูกจำกัดตัดทอนได้ สิทธิในทรัพย์สินซึ่งเป็นเรื่องสำคัญน้อยกว่าจึงย่อมสามารถจำกัดตัดทอนได้เช่นกัน ตามหลักที่ใหญ่กว่าย่อมรวมสิ่งที่เล็กกว่า (The Greater Includes the Lesser)

3) หลักเรื่องสัดส่วนของโทษ เป็นเรื่องคู่กับหลักเรื่องความผิด โดยโทษที่จะลงต้องได้สัดส่วนกับความผิดที่กระทำไป ถ้ากฎหมายได้กำหนดโทษริบทรัพย์สินรุนแรงเกินสัดส่วน ศาลยุติธรรมสหพันธ์เห็นว่าเป็นการขัดต่อรัฐธรรมนูญ⁴⁷

⁴⁶ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒน์สานต์, เรื่องเดิม, หน้า 92.

⁴⁷เรื่องเดียวกัน, หน้า 92-93.

5. เจตนารมณ์การริบทรัพย์สินในคดียาเสพติด

ทำไมต้องมีการริบทรัพย์สินตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534

การริบทรัพย์สินในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดถือเป็นโทษอย่างหนึ่งตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18 (5) ซึ่งพนักงานอัยการ โจทก์ที่ฟ้องผู้กระทำความผิดต่อศาลกล่าวหาว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดอาจมีคำขอให้ศาลสั่งริบตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 32 และมาตรา 33

ทรัพย์สินในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดที่พนักงานอัยการ โจทก์ขอให้ศาลสั่งริบตามประมวลกฎหมายอาญานั้น ได้แก่ ทรัพย์สินซึ่งผู้กระทำความผิดได้ทำหรือมีไว้เป็นความผิด เช่น ผู้กระทำความผิดได้ผลิตยาเสพติดขึ้นมาและมียาเสพติดนั้นไว้ในครอบครอง ดังนั้น เมื่อถูกจับกุมดำเนินคดี ยาเสพติดก็เป็นทรัพย์สินที่ศาลจะต้องสั่งริบมิอาจใช้ดุลพินิจเป็นอย่างอื่นได้ ทั้งนี้ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญามาตรา 32 ซึ่งบัญญัติว่า ทรัพย์สินใดที่กฎหมายบัญญัติว่า ผู้ใดทำหรือมีไว้เป็นความผิด ให้ริบเสียทั้งสิ้น ไม่ว่าเป็นของผู้กระทำความผิด และมีผู้ถูกลงโทษตามคำพิพากษาหรือไม่ หากเป็นทรัพย์สินที่ผู้กระทำความผิดได้ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิดหรือทรัพย์สินซึ่งผู้กระทำความผิดได้มาโดยได้กระทำความผิด เช่น ผู้กระทำความผิดผลิตยาเสพติดขึ้นมาแล้วได้จำหน่าย แต่ถูกจับกุมเสียก่อนพร้อมยาเสพติด โทษศัพท์เคลื่อนที่ที่ผู้กระทำความผิดใช้ติดต่อเสนอขายยาเสพติดก็ดี รถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ที่ใช้ซุกซ่อนและเป็นยานพาหนะนำยาเสพติดไปขายก็ดี และเงินที่ได้จากการจำหน่ายยาเสพติดก็ดี ล้วนแต่เป็นทรัพย์สินที่พนักงานอัยการ โจทก์มีอำนาจขอให้ศาลสั่งริบ ศาลจะเป็นผู้ใช้ดุลพินิจว่าสมควรจะสั่งริบหรือไม่ โดยพิจารณาจากข้อเท็จจริงในสำนวนคดีเป็นกรณี ๆ ไป กล่าวโดยสรุปการขอให้ศาลสั่งริบทรัพย์สินดังกล่าวมานี้กฎหมายบัญญัติให้เป็นดุลพินิจของศาลที่จะพิจารณาว่าอยู่ในหลักเกณฑ์ที่จะสั่งริบได้หรือไม่ ทั้งนี้ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 33 ซึ่งบัญญัติว่า ในการริบทรัพย์สิน นอกจากศาลจะมีอำนาจริบตามกฎหมายที่บัญญัติไว้โดยเฉพาะแล้ว ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ริบทรัพย์สินดังต่อไปนี้อีกด้วย คือ (1) ทรัพย์สินซึ่งบุคคลได้ใช้ หรือมีไว้เพื่อใช้

ในการกระทำความผิด หรือ (2) ทรัพย์สินซึ่งบุคคลได้มาโดยได้กระทำความผิด เว้นแต่ทรัพย์สินเหล่านี้เป็นทรัพย์สินของผู้อื่นซึ่งมิได้รู้เห็นเป็นใจด้วยในการกระทำความผิด

เมื่อการริบทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายอาญา อันเป็นหลักทั่วไปสามารถริบทรัพย์สินได้เฉพาะกรณีตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 32 และ 33 แต่การค้ายาเสพติดอันเป็นการบ่อนทำลายความมั่นคงของชาติ และส่งผลร้ายต่อประเทศชาติและประชาชนเป็นอย่างมาก ยิ่งนับวันยิ่งมีความสลับซับซ้อนยิ่งขึ้น ดังนั้น ฝ่ายนิติบัญญัติจึงมีการตราพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 ขึ้นใช้เพราะการริบทรัพย์สินตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดฯ มีมาตรการที่เข้มแข็งล้วงลึกกว้างไกลยิ่งกว่าการริบทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายอาญา เพราะครอบคลุมไปถึงทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดด้วย จึงถือเป็นกฎหมายพิเศษ ยกเว้นกฎหมายทั่วไป วัตถุประสงค์เพื่อติดตามยึดทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดให้ได้ทั่วถึงครบถ้วนที่สุด เพื่อครอบคลุมไปถึงทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด ซึ่งหมายความว่าเงินหรือทรัพย์สินที่ได้รับมาเนื่องจากการกระทำความผิด เกี่ยวกับยาเสพติด และให้หมายความรวมถึงเงินหรือทรัพย์สินที่ได้มาโดยการใช้เงินหรือทรัพย์สินดังกล่าวซื้อหรือกระทำไม่ว่าด้วยประการใด ๆ ให้เงินหรือทรัพย์สินนั้นเปลี่ยนสภาพไปจากเดิม ไม่ว่าจะมีการเปลี่ยนสภาพกี่ครั้ง และไม่ว่าเงินหรือทรัพย์สินนั้นจะอยู่ในความครอบครองของบุคคลอื่น โอนไปเป็นของบุคคลอื่น หรือปรากฏตามหลักฐานทางทะเบียนว่าเป็นของบุคคลอื่นก็ตาม

การริบทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายอาญานั้นไม่สามารถติดตามริบทรัพย์สินในกรณีที่มีการยกย้ายถ่ายเททรัพย์สินไปเป็นของผู้อื่นได้ จึงต้องมีการตราพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 ขึ้นเพื่อสามารถริบทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด อันเป็นกฎหมายที่ให้อำนาจศาลมากกว่ากฎหมายอาญาเพื่อตัดวงจรการค้ายาเสพติดที่นับวันจะทวีความรุนแรงและสลับซับซ้อนมากขึ้นซึ่งจะส่งผลดีต่อความมั่นคงของประเทศและความสงบสุขของประชาชน

6. ข้อแตกต่างระหว่างการริบทรัพย์สิ้นตาม
ประมวลกฎหมายอาญา และการริบ-
ทรัพย์สิ้นตามพระราชบัญญัติมาตรการ
ในการปราบปรามผู้กระทำความผิด
เกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 32 ทรัพย์สิ้นใดที่กฎหมายบัญญัติไว้ว่า ผู้ใดทำ
หรือมีไว้เป็นความผิดให้รับเสียทั้งสิ้น ไม่ว่าเป็นของผู้กระทำความผิด และมีผู้ถูกลงโทษตาม
คำพิพากษาหรือไม่

มาตรา 33 ในการริบทรัพย์สิ้น นอกจากศาลจะมีอำนาจริบตามกฎหมายบัญญัติไว้
โดยเฉพาะแล้วให้ศาลมีอำนาจริบทรัพย์สิ้นดังต่อไปนี้ด้วย

- 1) ทรัพย์สิ้นซึ่งบุคคลได้ใช้ หรือมีไว้ใช้ในการกระทำความผิด หรือ
- 2) ทรัพย์สิ้นซึ่งบุคคลได้มาโดยการกระทำความผิด

เว้นแต่ทรัพย์สิ้นเหล่านี้เป็นทรัพย์สิ้นของผู้อื่นซึ่งไม่ได้รู้เห็นเป็นใจในการกระทำ-
ความผิด

ความแตกต่างของการริบทรัพย์สิ้นตามประมวลกฎหมายอาญาและพระราช-
บัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534
ที่เห็นได้ชัดก็คือ การริบทรัพย์สิ้นตามประมวลกฎหมายอาญานั้นจะริบได้เฉพาะทรัพย์สิ้น
ที่ได้ทำหรือมีไว้ เป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 32 ทรัพย์สิ้นที่ได้ใช้
มีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิด หรือได้มาโดยได้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมาย-
อาญามาตรา 33 การริบทรัพย์สิ้นตามประมวลกฎหมายอาญาไม่สามารถริบทรัพย์สิ้น
ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดได้ แต่พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปราม-
ผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 สามารถริบทรัพย์สิ้นที่เกี่ยวข้องกับ
การกระทำความผิดได้อันเป็นกฎหมายพิเศษยกเว้นหลักทั่วไป โดยมีวัตถุประสงค์ติดตามยึด
และริบทรัพย์สิ้นที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดให้ครบถ้วนที่สุด